

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
Кафедра туристичного бізнесу

Рег. № _____

«До захисту»

Зав. кафедри:
проф. Каплін А.Д.

РОЗВИТОК СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ В СВІТІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

(бакалаврська робота)

Виконавець:
студентка 4-го курсу
група УТ-41

Зубкова К.М.

Науковий керівник:
старший викладач

Волкова І. І.

Консультант
к.г.н., доцент

Грицак Ю.П.

Харків 2009

ЗМІСТ

Вступ	3
Розділ 1. Склад і структура СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ.....	5
1.1. Зміст, види і форми спортивного туризму	5
1.2. Категорії туристських маршрутів	8
1.3. Наземні види спортивного туризму.....	10
1.4. Водні види спортивного туризму.....	20
1.5. Гірські види спортивного туризму	25
1.6. Повітряні види спортивного туризму.....	29
1.7. Екстремальний спортивний туризм.....	31
Розділ 2. РОЗПОВСЮДЖЕННЯ СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ	
В СВІТІ (на прикладі Греції та Туреччини).....	37
2.1. Наземні види спортивного туризму.....	37
2.2. Гірські види спортивного туризму	41
2.3. Водні види спортивного туризму.....	43
2.4. Повітряні й екстремальні види спортивного туризму	50
2.5. Сучасні напрями досліджень зі спортивного туризму	52
Висновки.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	59

ВСТУП

Потяг до подорожей є нині прикметою часу. В сучасному сенсі туризм постає не тільки як активна форма відпочинку, але й як ефективний засіб пізнання, підвищення освітнього і культурного рівня людини. Ця обставина висуває туризм на одне з провідних місць серед найбільш масових і ефективних форм організації відпочинку, що сприяють фізичному і духовному розвитку людини.

В розвитку туризму помітну роль відіграє спортивно-оздоровчий туризм. Він є найбільш доступною і масовою формою активного відпочинку, пізнання і вивчення навколишнього світу.

В сучасному світі дістали розвиток такі види спортивного туризму як пішохідний, гірський, спортивно-оздоровчий, водний, велосипедний, спелеотуризм, історико-краєзнавчий, автомобільний, пригодницький, кінний, зелений, тури вихідного дня; а також такі види екстремального спорту і активного відпочинку як альпінізм, парашутний спорт, парапланеризм, виживання в екстремальних ситуаціях, дайвінг і підводне полювання, лазертаг, пейнтбол і страйкбол, спортивна і любительська рибалка.

Дослідження досвіду з розвитку різних видів спортивного туризму в світі є дуже актуальним завданням також для нашої країни.

Тому об'єктом дослідження обрано спортивно-оздоровчий туризм, предметом дослідження – структура спортивного туризму в країнах світу.

Мета даної роботи: узагальнення інформації про розвиток спортивного туризму в світі.

Для досягнення поставленої мети вирішуються наступні завдання:

- опрацювати і зробити аналіз літературних джерел щодо теми;
- зібрати фактичний і статистичний матеріал;
- охарактеризувати склад і структуру спортивного туризму;
- оволодіти методикою визначення категорій складності туристських спортивних маршрутів;

— проаналізувати стан розвитку спортивно-оздоровчого туризму в світі.

Під час написання роботи був використаний літературний і статистичний матеріал, нормативні документи, публікації в мережі Інтернет.

Дипломна робота складається з вступу, двох розділів, висновків; містить 60 сторінок тексту, 9 таблиць, списку джерел із 40 найменувань.

Розділ 1.

СКЛАД І СТРУКТУРА СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ

1.1. ЗМІСТ, ВИДИ І ФОРМИ СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ

Згідно енциклопедичному визначенню, спортивний туризм — це вид спорту, в основі якого лежать змагання на маршрутах, що включають подолання категорійних перешкод в природному середовищі (перевалів, вершин (у гірському туризмі), порогів (у водному туризмі), каньйонів, печер і ін.), і на дистанціях, прокладених в природному середовищі і на штучному рельєфі.

Спортивний туризм включає не тільки спортивну складову, але і особливу духовну сферу, і спосіб життя самих любителів мандрів. По рівню доступності він відноситься до соціального, за формою організації — до самодіяльного, по фізичному навантаженню — до активного, по складу учасників — до групового туризму.

У спортивному туризмі основний мотив занять — розвиток і підвищення рівня знань, умінь, навиків подолання природних перешкод різних форм природного рельєфу. Основний результат занять — спортивне вдосконалення в найширшому сенсі слова, включаючи фізичне і духовне вдосконалення.

За віково-соціальною ознакою спортивний туризм розділяється на дитячий туризм; юнацький туризм; дорослий туризм; сімейний туризм; туризм для людей з обмеженими можливостями.

Нерідко до спортивного туризму зараховуються поїздки, які носять пасивний характер спостереження за спортивними змаганнями (футбольні фанати і інші подібні уболівальники). Ми не вважаємо цей вид туризму за спортивний і відносимо його до розряду культурно-розважального (поїздки на фестивалі мистецтв, виставки, свята, спортивні змагання і тому подібне);

Центрами розвитку спортивного туризму є некомерційні клуби туристів («турклуби»), хоча багато туристів займаються ним самостійно. У Україні найвищим органом управління є Федерація спортивного туризму України; їй підкоряються регіональні туристсько-спортивні союзи і федерації спортивно-

го туризму, а ним — окремі туристські клуби. У Росії головним органом управління є туристсько-спортивний союз Росії, розташований в Москві.

Вид спорту «Спортивний туризм» був включений в Єдину спортивну класифікацію СРСР в 1949 р., має певні розрядні вимоги для отримання спортивних звань і розрядів. У 1970 в СРСР вперше були проведені змагання на кращий туристський похід.

Види спортивного туризму визначають по характеру туристського маршруту:

А. Включені до спортивної класифікації:

- пішохідний;
- лижний;
- гірський;
- водний (плоти, гребні судна);
- велосипедний;
- автомобільний;
- спелеологічний;
- парусний (розбірні судна);
- кінний;
- комбінований.

Б. Виділені як самостійні види спорту:

- альпінізм;
- водний слалом;
- підводний;
- пейнтбол
- скелелазіння;
- спортивне орієнтування;
- водно-моторний;
- дельтапланерний спорт
- парапланерний спорт
- парашутний спорт

- повітроплавний спорт

В. Не включені до спортивної класифікації:

- гірськолижний;
- екстремальний тощо.

Останніми роками активний розвиток отримали наступні напрями спортивного туризму: подорожі (зокрема одиночні подорожі); екстремальний туризм; дисципліна дистанції; дисципліна дистанції в закритих приміщеннях на штучному рельєфі; короткі маршрути в класі спортивних походів.

Класифікація маршрутів. Залежно від трудності подоланих перешкод, району походу, автономності, новизни, протяжності маршруту і ряду інших його чинників, характерних для різних видів спортивного туризму, по зростаючій складності походи розділяються на:

- походи вихідного дня;
- походи 1–3 ступені складності — в дитячо-юнацькому туризмі;
- категорійні походи.

У різних видах туризму число категорій складності різне: у пішохідному, сурмою, водному, лижному, велосипедному і спелеотуризму — шість категорій складності (к.с.); у автомо- і парусному туризмі — п'ять; у кінному — три.

Розряди по спортивному туризму. Розряд туриста-спортсмена дозволяє судити про його готовність до проходження складніших маршрутів. Для отримання спортивного розряду по туризму перед проходженням маршруту групі потрібно зареєструвати його і отримати дозвіл в маршрутно-кваліфікаційній комісії (МКК). Після завершення походу в МКК здається звіт, на підставі якого і привласнюються розряди всім його учасникам. Згідно «Єдиної спортивної класифікації України.» можуть бути привласнені:

Спортивні звання: майстер спорту України міжнародного класу, майстер спорту України;

Спортивні розряди: кандидат у майстри спорту; I, II, III розряд; I, II, III юнацький розряд.

Туристсько-спортивні змагання. Туристсько-спортивне змагання — це пересування людини поодиноці або у складі групи в природному середовищі на будь-яких технічних засобах і без таких. Проводиться на наступних класах дистанцій:

I — Клас довгих дистанцій — «спортивні походи і тури».

II — Клас коротких дистанцій — «укорочені спортивні походи і тури».

III — Клас нестандартних дистанцій — «подорожі і тури».

IV — «Аварійно-рятувальні і екстремальні дистанції і тури».

V — Клас технічних дистанцій — «туристське багатоборство».

VI — Клас технічних дистанцій на штучному рельєфі (перешкодах).

Всі класи дистанцій розділяються по видах туризму, категоріях складності маршрутів і категоріях труднощі локальних (протяжних) перешкод.

По соціально-вікових чинниках змагання діляться на: сімейні; дитячі; юнацькі; студентські, молодіжні; дорослі; серед немолодих; серед ветеранів; різновікові; серед хлопців і/або дівчат; серед чоловіків і/або жінок; серед людей з обмеженими фізичними можливостями.

1.2. КАТЕГОРІЇ ТУРИСТСЬКИХ МАРШРУТІВ

У спортивному туризмі досить добре розвинена нормативна база, пов'язана з організацією і проведенням спортивних походів, туристських змагань і інших заходів.

Розроблені методичні основи категоризації туристських маршрутів в різних видах туризму. Залежно від труднощі подоланих перешкод, району походу, автономності, новизни, протяжності маршруту і ряду інших його показників, характерних для того або іншого виду спортивного туризму, походи розділяються на походи вихідного дня (ПВД), некатегорійні і категорійні (таблиця. 2, 3). ПВД — це одноденні і дводенні походи.

Некатегорійні походи і подорожі — багатоденні (більше двох днів), такі, що проходять в населеній місцевості і, як правило, складні перешкоди, що не включають технічно.

Категорійні походи в порядку зростаючої складності діляться на шість категорій складності. Основними показниками, що визначають категорію складності походу, є локальні перешкоди (ЛП) (перевали, вершини і ін.) і інші чинники, характерні для окремих видів туризму (район, сумарний перепад висот, автономність і тому подібне).

Таблиця 1

Основні нормативи туристсько-спортивних походів

Вид туризму и характеристика походів	Категорії складності						Ступені складності			
	I	II	III	IV	V	VI	1-3 денні	1	2	3
Тривалість походів в днях (не менше)	6	8	10	13	16	20	1-3	3	4	6
Протяжність походів в км. (не менше)										
пішохідних	130	160	190	220	250	300	до 30	30	50	75
лижних	130	150	170	210	240	300	до 30	30	50	75
гірських	100	120	140	150	160	160	до 25	25	50	60
водних (на гребних судах і плотях)	150	160	170	180	190	190	до 25	25	40	60
на велосипедах	250	450	650	800	1000	-	до 50	50	80	120
на мотоциклах	1000	1500	2000	2500	3000	-	-	-	-	-
на автомобілях	1500	2000	2500	3000	3500	-	-	-	-	-
парусних	150	200	300	400	500	-	-	-	-	-
спелеопоходів (кількість печер)	5	4-5	1-2	1-2	1	1	до 3	3-4	2-3	1

У кожному виді туризму є свої типові перешкоди і чинники, що відображають його специфіку. Маршрути вищої категорії складності містять важчі перешкоди або більша кількість (рівень) чинників.

Крім того, зважаючи на специфіку дитячого і юнацького туризму, встановлені на початковому етапі занять спортивним туризмом три ступені складності некатегорійних туристських походів (таблиця. 1), які використовуються при привласненні юнацьких розрядів.

Залежно від включення в маршрут ділянок (перешкод) з інших видів туризму маршрут може стати «комбінованим».

За комбінований вважається похід, складові частини якого представляють спортивні маршрути з різних видів туризму або мають перешкоди з різних видів туризму. Категорія складності комбінованого маршруту визначається залежно від кількості ЛП з різних видів туризму, включених в маршрут.

1.3. НАЗЕМНІ ВИДИ СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ

Пішохідні походи

Пішохідний туризм — вид спортивного туризму. Основною метою є подолання групою маршруту по слабо пересіченій місцевості з крапки А в крапку В за вказаний проміжок часу.

Категорія складності маршруту визначається по наявності локальних перешкод, географічного показника району, автономності маршруту, напруженості маршруту і ін. (таблиця. 2). Залежно від цього походи підрозділяються на:

- походи вихідного дня;
- походи 1-3 ступені складності — в дитячо-юнацькому туризмі;
- категорійні походи з I по VI категорії складності (к.с.). Перша категорія — найпростіша, не вимагає спеціальних знань; шоста категорія — найскладніша і вимагає спеціальної і фізичної підготовки, відповідного спорядження.

Оцінка складності походу за тривалістю і протяжністю носить орієнтовний характер і немає визначальний.

Пішохідні туристські спортивні походи можна проводити у всіх регіонах України. Зважаючи на переважання рівнинного рельєфу і майже відсутність істотних природних перешкод, в більшості регіонів України можливо здійснювати спортивні походи лише I категорії складності включно, а походи II і III категорії можуть здійснюватися тільки в Українських Карпатах і Кримсь-

ких горах. Погодні умови дозволяють здійснювати пішохідні подорожі в рівнинних районах України з березня по листопада, а за сприятливих умов протягом всього року.

Пішохідні маршрути вищі III категорії складності можна знайти не лише на території Росії, Закавказзі, Скандинавії, Центральної, Східної і Південно-східної Азії і в інших регіонах миру.

Таблиця 2

Вимоги і обмеження до пішохідних маршрутів

№	Показник маршруту	Категорія складності маршруту					
		I	II	III	IV	V	VI
1	Тривалість маршруту днів (не менше)	6	8	10	13	16	20
2	Протяжність маршруту (L), км. (не менше)	130	160	190	220	250	300
3	Максимально допустима кількість балів за локальні перешкоди (ЛПмакс)	20	30	50	75	110	150
4	Бали за локальні перешкоди (ЛП), що йдуть в залік (не більш)	10	6	20	35	55	75
5	Бали за протяжні перешкоди (ПП), що йдуть в залік (не більш)	10	20	40	60	80	110
6	Географічний показник (Г)	Визначається по таблиці					
7	Автономність (А)	Визначається по таблиці					
8	Коефіцієнт перепаду висот (К)	Визначається по формулі					
9	Загальна кількість балів, набраних категоризованим маршрутом (КС)	12-25	26-59	60-94	95-134	135-184	185 і більш

Кінний туризм

Кінний туризм (верховий туризм) — подорож на конях верхи або в екіпажах, яке полягає в проходженні на коні маршрутів, що містять специфічні для кінного туризму перешкод (перевали, ліси, річки). Головна особливість кінного туризму (верхового) полягає в можливості вести спорядження і продукти в переметних сумках, закріплених до сідла коня або на в'ючному коні.

Зазвичай туристи живуть в польових умовах на повному самообслуговуванні, так що романтика верхової їзди доповнюється ночівлями в наметах, димом костриці, похідною їжею.

Більшість маршрутів розраховуються на людей, що не мають якого-небудь попереднього тренування у верховій їзді. Досвідчені інструктори проводять на турбазах необхідну передпохідну підготовку по спеціально розроблених програмах. Пройшовши навчання, турист набуває навиків по догляду за конем, навчається сідлати і запрягати її, управляти нею.

Істотна особливість верхової їзди - сидяче положення, завдяки якому при спокійній їзді кроком чоловік випробовує невелике навантаження. При їзді риссю навантаження помітно збільшується, а при їзді стройовою риссю вершник впродовж тільки одного кілометра повинен підвестися на стременах декілька сотень разів; при їзді учбовою або манежною риссю вершник випробовує майже - тисячу ритмічних поштовхів. Такий «струс» може виявитися дуже корисним.

Кінно-верховий в'ючний — маршрут, при якому спорядження і провіант на маршруті перевозяться у в'юках або переметних сумках, приторочених до сідла туриста; при цьому загальна кількість коней дорівнює кількості учасників.

Кінно-верховий маршрут з супроводом припускає, що спорядження і провіант на маршруті перевозяться за допомогою додаткових в'ючних або упряжних коней (причому кількість упряжних коней має бути не більш за одну на п'ять верхових), а також автотранспортних засобів.

Кінно-упряжний — маршрут, при якому туристи, спорядження і провіант знаходяться у возі, екіпажі, кибитці і тому подібне без використання верхових коней.

У кінному туризмі виділяються три категорії складності походів. Перша категорія - найпростіша, третя - найскладніша. За основу категоризації прийнятий кінно-верховий в'ючний маршрут (таблиця. 3). Категорія спортивного кінно-верхового маршруту визначається набором локальних перешкод, спо-

собом перевезення необхідного вантажу (спорядження і провіанту) і туристів, виконання вимог по інтенсивності маршруту і загальної протяжності маршруту. Категорія складності верхових маршрутів, в яких присутній упряжні (віз, сани, фаєтон і тому подібне) вважається по методиці автмотопоходів.

Таблиця 3

Вид туризму и характеристики маршрутів	Категорії складності походів					
	I	II	III	IV	V	VI
Тривалість маршруту в днях (не менше)	6	8	10	13	16	20
Протяжність маршруту в км. (не менше):						
Кінно-верховий в'ючний	100	140	180	220	260	300

Для заліку походу необхідно пройти групою не менше двох локальних перешкод категорії складності і двох локальних перешкод попередньої категорії складності, що заявляється. При захисті маршруту в МКК локальні перешкоди вважаються за пройдені, якщо представлені фотографії проходження даних ділянок

Велосипедний туризм

Велосипедний туризм (велотуризм) — один з видів спортивного туризму, який полягає в проходженні на велосипеді маршрутів, що містять загальнотуристичні і специфічні для велотуризму перешкоди, а також один з видів активного відпочинку.

У велосипедному спортивному туризмі виділяється шість категорій складності походів. Перша категорія — найпростіша, шоста — найскладніша. Мінімальна протяжність велосипедного походу першої категорії складності складає 300 км. Серед видів спортивного туризму, де для пересування використовується виключно мускульна сила людини, велосипедний туризм є лідером за швидкістю] пересування і протяжності маршрутів.

Термін «велотуризм» використовується також по відношенню до різновиду активного відпочинку, туристичних подорожей, в яких велосипед вико-

ристовується як головний або єдиний засіб пересування. Складність таких походів може коливатися від простій до у край високою, маршрути прокладаються так, щоб використовувати переваги, які дає велосипед для швидкого пересування по маршруту. Головні відмінності таких велопоходів від спортивного велотуризму, орієнтованого на отримання спортивних розрядів і звань, — відмова від навмисного ускладнення маршруту, ділення походів на категорії складності і поєднання спортивної складової походу з оглядом культурних і природних визначних пам'яток.

Таблиця 4

Клас дистанцій змагань	Грузнув на одного учасника, кг	Велоралі	Фігурне водіння	Велокрос	Триал		
		Протяжність км., не менше	Кількість додаткових етапів	Кількість фігур, не менше	Відстань між фігурами м, не більше	Кількість перешкод на одному крузі, не менше	Кількість перешкод, не менше
IV	15	45	10..12	10	3	6	6
III	10	30	8..9	8	4	5	5
II	7	20	5..7	6	5	4	4
I	5	10	4..5	4	6	3	3

Змагання з техніці велосипедного туризму полягають в проходженні дистанцій, прокладених як по дорогах з твердим або ґрунтовим покриття, так і на пересіченій місцевості з природними і штучними перешкодами, а також у виконанні спеціальних додаткових етапів.

Змагання проводяться на дистанціях «велоралі» (командні змагання); «фігурне водіння велосипеда», «велокрос», «триал» (особисті змагання). «Фігурне водіння велосипеда», «велокрос», «триал» можуть бути самостійними дистанціями лише для I і II класу включно, а для III, IV класу — лише за умови їх об'єднання в одну комплексну дистанцію. Залежно від складності дистанції

розділяють на 4 класи з відповідністю перешкод технічно складним ділянкам велосипедних походів згідно таблиці 4.

Маунтинбайкинг

Це їзда на гірських велосипедах. Цей вид спортивного туризму стає все більш популярним, не дивлячись на свою дорожнечу. Щоб серйозно займатися маунтинбайкінгом доведеться витратити не мало грошей.

Так, велосипед для новачка коштує від 300 до 500 доларів, є гірські велосипеди із заднім амортизатором ціною до \$10000. Також потрібно буде витратити гроші на амуніцію і різні запчастини, а це більше 800 доларів. Така сума орієнтована на новачка, а професійний байкар витрачає значно більше грошей. Але хоч це і дорогий вид туризму, проте кожні вихідні в світі проходять десятки міжнародних змагань з гірського велосипеда - починаючи від етапів кубка світу і чемпіонатів національних асоціацій маунтинбайкінгу і закінчуючи фестивалями в шотландському містечку або на полінезійському атолі.

Спелеотуризм

Спелеотуризм — різновид спортивного туризму, сенс полягає в подорожах по природних підземних порожнинах (печерам) і подоланням в них різних перешкод (сифони, колодязі) з використанням різного спеціального спорядження (акваланги, карабіни, вірвовки, крюки, індивідуальні страхувальні системи і ін.). Відкриття нових спелеотуристських маршрутів зв'язане з дослідженням печер — спелеологією. Для отримання розряду по спелеотуризму необхідно пройти декілька печер.

Особливості спелеотуризму:

- складність маршрутів, обумовлена великою різноманітністю рельєфу печер (колодязі, завали, вузькі щілини, підземні річки і т. д.);
- висока відносна вологість повітря при зниженій температурі;
- відсутність природного освітлення;

— високий ступінь автономності в процесі експедиції (за наявності глибоких підземних таборів).

Особливі вимоги пред'являються до етики спелеотуристів, їх поведінки в печерах, відношенню до природи під землею. Це пов'язано з крайньою крихіткістю об'єкту їх інтересу — печери, її екосистеми, різного роду натічних утворень, мінеральних і крижаних кристалів. Наприклад, обламаний сталактит відновлюється тільки через десятки і навіть сотні років. На жаль, в результаті дослідження печер було зруйновано безліч мінеральних утворень.

Спелестологія

Це захоплююча суміш туризму і науки, що вивчає порожнини штучного походження. У найширшому сенсі слова спелестологія - це наука про штучні підземні споруди.

Спелестологія тісно пов'язана із спелеологією, тільки спелестологів не цікавлять печери. Їм цікаве проникнення в які-небудь підземні міські структури, недоступні або нецікаві для останніх.

Для того, щоб яке-небудь підземелля зацікавило спелестологів, треба щоб воно було невживаним в даний час, і представляло певний історичний інтерес. До таких відносяться покинуті каменоломні, шахти, водоводи, колодязі, підземні ходи, підземні храми і монастирі і так далі.

Х-гонки

Це коли одні і ті ж люди настільки добре і універсально підготовлені, що можуть лізти на скелі, скакати на коні, сплавлятися на каяку або плоту по порогах, мчати по горах на велосипеді і спускатися по вірьовках під водопадом. Ці люди об'єднуються в команди, і беруть участь в змаганнях, де їх мета - щонайшвидше пройти дистанцію в 3-4 сотні кілометрів, використовуючи свої навички. Це і називається «мультиспорт», або «екстремальними» (а час тіше навіть «пригодницькі») гонками.

На Заході щорічного проводиться більше 200 екстремальних гонок. Наприклад, найбільші гонки у Великобританії, організовані «Асоціацією Екстремальних Гонок Сполученого Королівства і Ірландії».

Спортивне орієнтування

Спортивне орієнтування — види спорту, в якому учасники за допомогою карти і компаса повинні пройти задане число контрольних пунктів (скорочено — КП), розташованих на місцевості, а результати визначаються за часом проходження дистанції (у певних випадках з урахуванням штрафного часу) або по кількості набраних балів. Розрізняють наступні види орієнтування:

- бігом (спортивне орієнтування бігом)
- на лижах (спортивне орієнтування на лижах)
- на велосипедах (спортивне орієнтування на велосипедах)
- пішки і на колясках (спортивне орієнтування по стежках — змагання для спортсменів інвалідів)

Розрізняються наступні види змагань:

- орієнтування в заданому напрямі
- орієнтування по вибору
- орієнтування по стежках
- орієнтування на маркірованій трасі
- рогейн

Також розрізняють змагання по інших критеріях:

- Часу доби (денні, нічні)
- По взаємодії спортсменів (індивідуальні, естафетні)
- За способом організації старту (роздільний, гандикап, загальний)
- і так далі

На змаганнях по спортивному орієнтуванню завжди існує «контрольний час» проходження дистанції. Це максимальний час, за який проходиться дистанція. Якщо учасник не укладається в нього — він автоматично знімається із змагань.

Спортивне орієнтування практично не має вікових меж. Це вид спорту, яким можуть займатися діти починаючи з 5 років і літні люди, яким вже за 60. На крупних змаганнях учасники розбиваються по вікових групах, і це означає складність дистанції і її довжину. Окрім вікових груп можуть бути ще

і групи рівня учасників — визнаних майстрів можуть виділити в окрему групу, з дистанцією відповідної складності.

Федерація Спортивного Орієнтування - російська національна організація спортивного орієнтування. Вона є повноправним членом Міжнародної федерації спортивного орієнтування. Кожен суб'єкт Російської Федерації має також свою регіональну філію, яка відповідає за проведення змагань в своєму регіоні. Кожна регіональна ФСО має свій статут, президію, раду, яка визначає календар змагань на рік.

Рогейн

Рогейн (англ. Rogaining) - самостійний вид спорту, достатньо близький до спортивному орієнтуванню, пригодницьким гонкам, гірським марафонам і деяким іншим видам спорту. Формально його можна вважати за командне добове орієнтування по вибору, хоча насправді він значно відрізняється від класичного спортивного орієнтування.

Рогейн в його класичному 24-годинному варіанті - командний вид спорту. Міжнародний стандарт передбачає участь в змаганнях з рогейну команд чисельністю від двох до п'яти чоловік, що не мають має рацію розділитися на дистанції. Основне завдання - набрати за обмежений проміжок часу (звичайно 24 години, але змагання проводяться і в скороченому форматі - 6, 8, 10, 12 годин) максимальну суму окулярів, які присуджуються за відвідини контрольних пунктів, встановлених на місцевості. За кожну хвилину запізнення після закінчення відведеного часу з суми окулярів, набраною командою, віднімається поодинці штрафному очку, а при запізненні на фініш 30 хвилин і більш результат команди анулюється. У разі, коли дві або більш за команди набрали однакову суму балів, вище місце присуджується команді, що фінішує раніше. Контрольні пункти мають різну цінність, виражену в окулярах, залежно від віддаленості від старту і складності КП, і проходити їх можна в довільному порядку.

Батьківщина рогейну - Австралія, вид спорту зародився в 1970-х роках і потім отримав розвиток в таких країнах, як Нова Зеландія, США, Канада. Міжнародна федерація рогейну (International Rogaining Federation, IRF) була створена в 1989 р. У 1992 році був проведений перший чемпіонат світу по цьому виду спорту, з тих пір чемпіонати світу проходять один раз в два роки. Поступово цей вид спорту отримує розвиток в європейських країнах, зокрема в Чеській республіці, Швеції, Ірландії, Росії. З 2003 року проводяться чемпіонати Європи з рогейну. На 2008 рік проведено 8 чемпіонатів світу, 5 чемпіонатів Європи і 5 чемпіонатів Росії з рогейну. У Чемпіонатах світу з рогейну брали участь представники 35 країн, 18 з яких хоч раз організували рогейн на своїй території.

Рогейн - це універсальний вид спорту: у рогейні можуть брати участь як добре підготовлені сильні спортсмени, готові впродовж 24 годин безперервно битися за звання чемпіонів, так і любителі, які прагнуть активно провести вихідні на природі. Команда сама визначає собі завдання під силу, вибирає порядок проходження дистанції і темп руху. Формат змагань (узяття контрольних пунктів по вибору) дозволяє у будь-який момент повернутися в базовий табір, де забезпечена гаряча їжа, можна переночувати і продовжити проходження дистанції на наступний ранок. Основна ідея рогейну - це спорт для всіх. Для кожної команди важливо визначити, які цілі вона ставить перед собою, і від цього залежатимуть відповіді на багато питань - вибір тактики, спорядження, екіпіровки. Всі змагання з рогейну, зокрема чемпіонати світу, відкриті для участі всіх охочих.

Самостійний туризм

Самостійний туризм (також бекпекинг, самодіяльний, незалежний, вільний туризм, англ. Backpacking) — самостійна подорож, здійснена за невеликі гроші, часто відмовою від послуг туроператорів. Всі свої подорожі бекпекар планує і здійснює самостійно: переміщається на всіх видах суспільного транспорту (автобуси, поїзди, літаки, переважно бюджетних авіакомпаній),

їздить автостопом. В дорозі бекпекар ночує не тільки в готелях і готелях, але і в хостелах, кемпінгах, гестхаусах, а також в будинках місцевих жителів. Харчується зазвичай там же, де і місцеві жителі — в простих їдальнях і недорогих ресторанах. Одна з найважливіших складових екіпіровки бекпекера — рюкзак (англ. Backpack). Існують соціальні мережі самодіяльних туристів, такі як Hospitality Club, CouchSurfing і ін., члени яких надають один одному допомогу і нічліг під час подорожей.

1.4. Водні види спортивного туризму

Водний туризм — один з видів спортивного туризму, який полягає в подоланні маршруту по водній поверхні. Розрізняють декілька видів водного туризму: сплав по річках, рафтинг, парусний туризм, морський каякінг.

Як правило, для сплаву використовуються спортивні судна переважно каркасно-надувної конструкції, що приводяться в рух мускульною силою:

- пліт — спочатку дерев'яні конструкції, рамні з надувними елементами, надувні (рафт);
- катамаран — пара подовжніх надувних елементів на рамі;
- парусний катамаран — катамарани для здійснення подорожей під вітрилом зокрема морського і океанського класу;
- байдарка — оболонка на каркасі, каркасно-надувні, надувні;
- каяк — по суті одномісна байдарка, останнім часом отримують розповсюдження конструкції з поліетилену;
- гумовий надувний човен — для здійснення нескладних подорожей.

Водні походи умовно розділяються на некатегорійні і з I по VI категорію. VI к.с. — найскладніша і доступна тільки дуже підготовленим групам. У Україні водні маршрути III і IV категорій складності є лише в Карпатах на річці Черемош.

Каякінг

Каякінг шалено популярний за кордоном. Цей спорт одинаків, хоча і позбавлений командного духу, зате дає можливість кинути виклик стихії і залишитися з нею один на один. У сучасному каякінгу розвиваються три основні напрями — гребний слалом (уміння маневрувати на каяку), родео (виконання різних трюків на човні за рахунок особливостей рельєфу річки) і сплав. На каяку можна відправитися у водний похід по річці будь-якої складності, або проводити ігрові сплави на невеликому відрізку гірської річки, вибираючи окремі перешкоди у вигляді бочок, валів і водопадів і проходячи їх ні без чого. Природно, щоб відчувати себе упевнено під час сплавів, необхідно володіти базовою технікою слалому і родео. До складу екіпіровки каякара входять: човен, шлемо, рятувальний жилет, спідниця (перешкоджає попаданню води в човен), прогумовані тапочки і весло.

Рафтінг

Рафтінг — це захоплюючий спуск по гірській річці на каное або спеціальних плотах, абсолютно безпечний навіть для самих юних туристів. Останніми роками він викликає такий величезний інтерес з боку любителів екстремального відпочинку, що більшість придатних для цього туризму гірських річок освоєні професіоналами, які пропонують рафтінг-тури практично в будь-яку точку миру.

Плоти — судна різноманітних конструкцій, розраховані на рух головним чином з потоком води, з маленькою власною швидкістю:

- дерев'яні плоти (з колод);
- надувні (рафт).
- рамні з надувними елементами;
- честери — різновид плоту, що відрізняється способом греблі і посадки веслярів: веслярі сидять лицем один до одного на гондолах, розташованих уперек ходу судна;

Рафт-тури в основному бувають наступними: поїздки на день (від 60 до 150 \$) або півдня (у районі 25-75 \$), і багатоденні подорожі. Під час останніх туристи потрапляють у віддалені куточки гір, з незайманою природою, розбивають табір у міру проходження річки і досліджують дикі околиці навколо стоянок. Мінімальна вартість таких рафт-турів – від 1000-1500 \$.

Дайвінг

Особливо популярним серед любителів спортивного туризму став дайвінг - один з самих екстремальних видів. Дайвінг затягує. Він небезпечний і захоплюючий. Він модний. Самі дайвари упевнені, що кращого відпочинку, чим занурення на 40-метрову глибину з балонами за спиною, придумати неможливо.

При погляді на цифри стає ясно: розповсюдження дайвінгу порівнянне тільки з епідемією. Зараз в світі майже 20 мільйонів сертифікованих дайварів-аматорів, а 40 років тому їх було декілька сотень.

Якщо дайвар дотримується правил техніка безпеки, яка йому викладала на курсі, з ним навряд чи може що-небудь трапитися. За американською статистикою, дайвінг знаходиться на 22 місці по кількості нещасних випадків на 10 тис. займаються. 21 місце, до речі, займає боулінг.

Дайвінг дуже популярний у всьому світі. Ну а коштує це задоволення не дешево. Загальна підготовка і спорядження обійдуться новачкові в суму до \$1000, зате потім він витратиться тільки на квитки і готелі. Якщо ж спорядження не купувати, то вартість підготовки до першого туру знижується до \$250. Правда, тоді доведеться платити по \$30-40 за оренду костюма, акваланга і інших, необхідних на глибині речей. Ну а дійсно хороше спорядження стоїть від \$1500 за повний комплект.

Вейкбордінг

Цей вид водного спорту є комбінацією водних лиж, сноуборду, скейту і серфінгу. Катер буксирує рейдера, що стоїть на короткій, широкій дошці. Рухаючись на швидкості 30-40 км/год з додатковим баластом на борту, катер

залишає за собою хвилю, яку рейдер використовує як трамплін. У стрибку можна виконати безліч різноманітних трюків.

Особливо динамічно вейкбордінг почав розвиватися на початку 90-х років. Він зробив революцію у водному спорті так само, як свого часу сноуборд в гірських лижах. Із захоплення невеликої групи ентузіастів він перетворився на популярний спорт зі своєю філософією і культурою. Безліч трюків прийшла у вейкбордінг із споріднених «дощаних» видів спорту – сноубордингу, скейтбордингу. І це дає вейкбордисту можливість прогресувати круглий рік. Все що потрібне - просто поміняти дошку.

Вартість повного комплекту спорядження для вейкборду є від \$400. Для вейкбордингу потрібний спеціалізований катер, але такі катери коштують дорого, тому в Росії з'являються рідко. Отже, в нашій країні цей вид відпочинку майже не розвинений із-за своєї дуже великої дорожнечі.

Водні лижі

Один з найвідоміших видів активного відпочинку. Це гідна заміна гірським і біговим зимовим лижам.

Водні лижі вперше з'явилися в 1922 році, коли якийсь американець, житель штату Міннесота, Ральф Самуельсон, експериментуючи із звичайними зимовими лижами, вирішив випробувати їх на воді. Дві широкі соснові дошки він оснастив кріпленням для ніг. Після чого, винахідник успішно випробував лижі на водах озера в Лейк Ситі. Потім цей вид спорту постійно прогресував. Сьогодні він настільки став видовищем і популярним, що в 1998 році Олімпійський комітет Греції рекомендував ввести водні лижі в програму Олімпіади 2004 в Афінах. Правда, остаточного рішення МОКНУВ з цього питання ще не прийняв.

Ну а для занять водними лижами буде потрібно чотири речі: власне водні лижі, рятувальний жилет, рукавички і гідрокостюм. Вартість лиж варіюється від 120 до 1000 доларів, плюс решта спорядження (гідрокостюм, рукавички, рятувальний жилет) стоїть десь 150 доларів.

Водні лижі в даний час активно практикуються на Чорноморському побережжі. Але там катають досить таки короткий проміжок часу, за який доведеться заплатити не малі гроші.

Віндсерфінг

Є овальною дошкою з вуглепластику з шорсткою поверхнею для стійкості і з плавниками-стабілізаторами на нижній плоскості, і невеликим вітрилом, яке кріпиться до дошки. Серфінг це те ж саме тільки без вітрила. Власне віндсерфінг і відбувся від серфінгу. При хорошому вітрі можна розвивати швидкість більше 10-12 м/с. Ну а рекорд на сьогоднішній день - більше 70 км/ч. А коштує все спорядження теж не дешево. Віндсерфер в комплекті \$1000, запасний парусний комплект (щогла, гик, вітрило) \$500, гідрокостюм \$200, разом \$1700.

Парусний туризм

Парусний туризм - це вид спорту, що поєднує елементи парусного спорту, звичайного туризму і туризму екстремального. Зазвичай в цьому виді спорту використовуються багатокорпусні розбірні парусні судна - катамарани і тримарани. Рідше використовуються байдарки і яхти. Катамарани і тримарани мають порівняно маленьку вагу і велику енергоозброєність, що робить їх вельми швидкохідними, дозволяє за короткий час проходити великі відстані незважаючи на погоду.

Катамарани і тримарани володіють дуже маленьким осіданням, що дозволяє застосовувати їх абсолютно на будь-якій акваторії, якій би мілководдій вона не була. Окрім цього мале осідання дозволяє підходити до берега практично в будь-якому місці. Катамарани зазвичай мають надувні корпуси. Багаторічна практика показує, що судна такого типу мають колосальну живучість, порівнянну з живучістю криголамів. Як правило, зустріч з підводними каменями для звичайної яхти може закінчитися серйозною аварією. Наші кораблі розбірні, їх можна перевозити будь-яким транспортом. Це робить до-

ступним будь-які видалені водоймища, які часто виявляються найбільш красивими і незайманими цивілізацією.

Ну і кінцеве будь-яке парусне судно абсолютно екологічно чисте, не забруднює водоймище викидами двигунів, не шумить. Та і взагалі, незвичайно приємно рухатися під вітрилами – це, мабуть, найкрасивіший технічний вид спорту.

1.5. ГІРСЬКІ ВИДИ СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ

Гірський туризм

Гірський туризм — вид спортивного туризму, що полягає в пересуванні групи людей за допомогою мускульної сили по певному маршруту, прокладеному в гірській місцевості в умовах високогір'я. Хоча в гірському туризмі використовуються елементи скелелазіння при проходженні маршруту, не слід змішувати його з альпінізмом. Головна відмінність полягає в тому, що метою альпініста є підйом на вершину, а метою гірського туриста — проходження маршруту певної складності. У вищих категоріях складності межі між цими видами спорту можуть бути розпливчаті. Основний чинник, що відрізняє гірський туризм від інших видів спортивного туризму (і об'єднуючий його з альпінізмом), — те, що походи проходять на значній (більше 2500–3000 метрів) абсолютній висоті над рівнем моря. До 1989 року в гірському туризмі були заборонені сходження на вершини. Зараз сходження дозволені, що значно зменшило відтік гірських туристів в альпіністи. Особливістю гірських походів є те, що багато груп не просто сходять на вершини, але проходять траверси — піднімаються на вершину з одного боку, а спускаються з іншою. У альпінізмі це так само практикується, але менш поширено.

Складність маршруту в гірському туризмі визначається в основному складністю (категорією) перевалів, в нього що входять. Додатковими параметрами є довжина маршруту (у кілометрах) і тривалість походу (у днях). Як і в решті видів спортивного туризму, в сурмою формально виділяються 6 кате-

горій складності походів. Проте можна відзначити, що в межах однієї і тієї ж категорії походи можуть значно розрізнятися по фактичній складності.

Таблиця 5

Кількість і категорії трудності перевалів в гірському туризмі

Категорія складності походу	Мінімальна кількість категорійних перевалів						
	Всього	зокрема категорій трудності					
		1А	1Би	2А	2Би	3А	3Би
I	2	2	–	–	–	–	–
II	3	1	2	–	–	–	–
III	4		1	2	–	–	–
IV	5		1	1	2	–	–
V	6			1	1	2	–
VI	7				1	2	1

Альпінізм

Альпінізм — вид спорту, основною метою що ставить проходження маршруту, що пролягає через гірську вершину. Зазвичай, технічна частина маршруту буває протяжністю від декількох осотів метрів до декількох кілометрів, при цьому на всьому протязі маршруту, як правило, не існує стаціонарних точок страховки. Сходження залежно від складності і протяжності маршруту може тривати від декількох годинників, до декількох днів, тижнів і навіть місяців. Розрізняють одинадцять напівкатегорій трудності маршрутів: 1Б, 2А, 2Б, 3А, 3Б, 4А, 4Б, 5А, 5Б, 6А, 6Б. Вважається за самий екстремальний відпочинок. Сьогодні альпінізм є цілу індустрію, яка рівномірно розвивається і популяризувався.

Виділяють альпійський і гімалайський стилі сходжень. Альпійський стиль — це послідовний підйом на вершину разом зі всім спорядженням. Гімалайський стиль відрізняється попередньою підготовкою маршруту схо-

дження, провішуванням страхувальних вірвовок (поручнів), установкою проміжних таборів, доставкою спорядження і кисню в ці табори, що припускає багатократні підйоми і спуски з табору в табір. Гімалайський стиль — це своєрідна облога гори, що займає іноді 2-3 місяці, але саме така тактика дозволила досягти вершин Евересту і інших восьмитисячників.

У Росії і Україні (раніше – в СРСР) проводяться щорічні змагання по альпінізму в декількох класах: заввишки-технічний клас (сходження вище 7000 метрів), технічний клас (технічно складні сходження до 7000 метрів), скельний клас (проходження чисте скельних маршрутів, у тому числі і Кримських), зимовий клас (сходження, здійснені в зимовий період часу). Західні альпіністи виділяють також: Big Wall (проходження великих стенів протяжністю кілометр і більш), соло (сходження на гору поодиночі), мультипітч (невеликий скалолазний маршрут, не більше 10 вірвовок, можна пройти менш ніж за добу).

Як правило, для сходжень прийнято вибирати літо, коли погода дозволяє з мінімальними втратами дістатися до наміченої вершини. Проте любителі найгостріших відчуттів не зупиняються і взимку. А складні погодні умови і схід лавини тільки додають гостроту подорожі. У гори йдуть, щоб випробувати себе, ризикнути, подолати все і дістатися до вершини.

Смак перемоги солодкий, навіть якщо альпініст підкорив не Ельбрус, а всього лише стінку на місцевому скалодромі. Для цього потрібно бути добре фізично підготовленим, бажано мати сильні передпліччя, хорошу «розтяжку» і невелику вагу, яку доведеться утримувати на одних лише пальцях. При підйомі доведеться працювати не тільки м'язами, але і головою, щоб правильно вибрати, за які зачепи вхопитися.

Альпіністські снасті коштують дорого, повний комплект якісного спорядження обійдеться екстремальному в \$1500-2000. Втім, якщо хочеться просто раз в житті піднятися на Ельбрус, то можна узяти спорядження і в оренду. Коштувати такий 10-денний тур буде близько \$200.

Гірські лижі

Гірські лижі один з найстаріших видів активного відпочинку, а останнім часом - і спортивного туризму. Після років кількість охочих підкотитися на гірських лижах не зменшилося, а швидше збільшилося. До того ж, зараз набагато якісний і різноманітніше гірськолижний сервіс, чим років 10 тому, не говорячи вже про 80-і, 70-і роки. Майже в будь-якому гірськолижному курорті є спуски, як для професіоналів, так і для новачків. Яких завжди можуть навчити правильно кататися місцеві інструктори.

Спорядження: комплект лижі, кріплення, палиці, черевики, костюм, шлемо, маска, рукавички обійдеться в середньому в \$700-800. А оренда - приблизно \$30-40 в день.

Сноубордінг

Спуск по снігу з гірських схилів на спеціально обладнаній дошці. Це агресивніший, активніший і екстремальний вигляд, ніж гірські лижі.

Сноубордінг як окремих вид спорту з'явився в Америці в 1960-х роках. Зараз зроблено багато спеціальних трас з трамплінами і іншими всілякими перешкодами, на яких сноубордісти можуть витворяти різні акробатичні трюки. Але в останнє особливо популярним серед сноубордистів став Хаф-пайп (від англ. half-pipe «половина труби») — споруда з снігу, схожа на рампу для ролерів.

Взагалі екстремальні захоплення, пов'язані з гірськими лижами і сноубордом, можна розділити на декілька груп: freeskiing або freeride - це спуск по крутих невідготовлених схилах з складним рельєфом; heliskiing - те ж саме, але з використанням вертольота як засіб доставки на гору; ski-touring (randonee ski) - гірський туризм з використанням лиж і спеціальних кріплень для підйому в гору; ski-mountaineering (лижний альпінізм) - сходження на гору з метою спуститися з вершини на лижах або сноуборді (використання страховки, або якого-небудь додаткового спорядження, окрім лиж, на спуску

порушує «чистоту» такого сходження); останніми роками з'явилася нова школа - щось начебто сноубордичного фрістайлу.

Гірськолижний туризм, мабуть, найбільш розвинений зі всіх видів екстремального туризму в Росії. У нас є достатньо високого рівня гірськолижні курорти. І хоча вони значно поступаються своїм аналогам, наприклад, в Європейських країнах, наші туристи з середнім доходом із задоволенням відвідують російські курорти. А гірськолижний курорт Червона Галявина популярний і серед іноземців, в більшості своїй з Східної Європи. І цей курорт як і раніше активно розвивається.

1.6. ПОВІТРЯНІ ВИДИ СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ

Парашутний спорт

Класичний парашутизм включає дві вправи: перше - стрибки на точність приземлення. Завдання полягає в поразці мішені розміром в 3 див. Раніше, при круглих куполах, мішень була великою (круг, діаметром в 100 метрів), і відхилення в 80 метрів було достатньо непоганим результатом. З вдосконаленням техніки мішень зменшувалася в розмірах. В даний час для перемоги на змаганнях необхідно показати серію результатів з відхиленням в 0 сантиметрів.

Друга вправа - комплекс фігур у вільному падінні. Змагання ведеться на якийсь час. Достатньо консервативний вид спорту: сам комплекс фігур не знає змін вже багато років. Вимагає вигостреної майстерності і постійності в результатах.

Групова акробатика переслідує мету побудови максимальної кількості різних фігур командою з декількох парашутистів. Класична кількість парашутистів в команді - 4 і 8. Основні фігури для побудови зазвичай оголошуються заздалегідь, назви ж цих фігур дають деяке уявлення про те, як вони виглядатимуть: «чарка», «зірка» і так далі Команда з чотирьох чоловік може побудувати близько 30 фігур за час вільного падіння.

Купольна акробатика полягає в побудові фігур з куполів розкритих парашутів. При виконанні фігур купольної акробатики парашутисти входять в безпосередній контакт з парашутами інших спортсменів, при цьому часто відбуваються завали куполів. Тому парашутистам, що займаються купольною акробатикою, потрібне особливе устаткування. Куполи мають бути стійкими, добре навантаженими і володіти можливістю точного регулювання швидкості. Якщо куполи зачепилися один за одного, то навіть приведення в дію замків відчеплення куполу може не допомогти. Це робить купольну акробатику одним з найризикованіших видів парашутизму.

Фрістайл – порівняно молодий вид парашутизму, виник приблизно 10 років тому. Полягає в показі спортсменом різних фігур у вільному падінні. Тут оцінюються краса, складність елементів, виконаних парашутистом, а також майстерність повітряного оператора, який проводить зйомку спортсмена в повітрі. Відробіток фігур на землі вимагає спеціального устаткування, яке є не на кожній дроп-зоні.

Скайсерфінг – те стрибки з лижею на виконання різних фігур у вільному падінні. З'явившись недавно, скайсерфінг відразу ж почав користуватися величезною популярністю. Аеродинаміка лижника сильно відрізняється від простого вільного падіння, тому стрибки з лижею вважаються практично за інший вид спорту. Оскільки всі елементи виконуються в стані вільного падіння, то для оцінки стрибка необхідний повітряний оператор, щоб на основі відеозапису, зробленого цим оператором, члени журі змогли виставити свої оцінки. Таким чином, команда складається з двох членів – спортсмена-лижника і спортивного оператора. У залік йде тільки перші 50 секунд відеозапису стрибка. Оцінюється майстерність і артистизм виконання фігур, а також якість роботи оператора.

Бейс-джампінг (B.A.S.E. jumping)

Бейс-джамперу для заняття улюбленою справою - стрибками з парашутом – не потрібний літак або інша техніка, що літає. Він обходиться звичай-

ним ліфтом, а часто і власними руками і ногами плюс альпіністське спорядження. Навіть ентузіасти цього виду спорту говорять, що це один з найнебезпечніших видів навіть на тлі екстремальних.

Спортсмен-бейсер забирається на дах якої-небудь будівлі, бажано хмарочоса вище, яку-небудь телевежу, гору або скелю, і стрибає вниз. У Україні і Росії стрибки з висотних будівель і споруд вважаються за дрібне хуліганство і караються в повній відповідності з Кримінальним кодексом. Але існує немало фірм, що спеціалізуються на цьому виді активного відпочинку.

Дельтапланеризм

Популярні і такі види активного відпочинку як польоти на повітряних кулях і дельтапланах.

Польоти на повітряних кулях звичайній людині доступні на різних фестивалях, які проходять і в нашій країні. Дальність польоту на повітряній кулі залежить від сили вітру (у ураган, звичайно, ніхто не полетить), при середній силі вітру це 20-30 км. На фестивалях повітряні кулі піднімаються на висоту до 1000 м. Місце приземлення повністю залежить від метеоумов.

Дельтапланеризм входить до числа всесвітньо відомих видів спорту, що швидко розвиваються. Сьогодні налічується близько 90000 дельтапланеристів по всьому світу, плюс кожен рік в небо піднімається близько тисячі новоспечених дельта-пілотів. Апарати сьогоднішніх днів неймовірно стійкі, міцні, і польоти на них можуть бути обмежені лише погодними умовами і досвідченістю самого пілота.

1.7. ЕКСТРЕМАЛЬНИЙ СПОРТИВНИЙ ТУРИЗМ

Кайтсерфінг

Суть його полягає в тому, що людина, що стоїть на дошці, розгониться за допомогою повітряного змія, мотузок від якого знаходиться у нього в руках. Займатися кайтсерфінгом можна як в горах, так і на рівнинній місцевості, єдиною обов'язковою умовою є вітер. Можна навіть кататися по будь-яких

полях, як завгодно плоским або горбистим. Але за особливий шик вважається прокотитися на дошці по водоймищах, покритих крижаною кіркою, і запо-рошених снігом. До того ж русла річок або озер, як правило, є найлегковаж-нішими місцями.

Дивовижна всесезонна універсальність дозволяє використовувати повіт-ряних зміїв взимку і літом. А деякі професіонали здійснюють стрибки до 100 метрів в довжину і 30 у висоту. Кайт дозволяє розвивати швидкість, що пере-вершує швидкість вітру більш ніж в два рази. Реально досяжна швидкість пе-ресування - 60-70 км/год, а найвища швидкість був зафіксована 22 вересня 1990 р. в місці Оушен-Сіті, США - понад 193 км/год.

Кайтінг більше популярний в Європі, а саме у Франції, ніж в Росії.

Лазертаг

Лазертаг (від англ. laser — лазер, і tag — влучна), або лазерний бій, — що відбувається в реальному часі і просторі активна гра, суть якої полягає в поразці гравців і спеціальних мішеней — «баз» — безпечними «лазерними» пострілами з «бластеру». Попадання зараховується, коли промінь з «бласте-ру» суперника потрапляє на сенсори, закріплені на одязі гравця.

Спочатку в 1970-х роках армії США було потрібно систему для відробі-тку вогняного контакту на місцевості, що підвищує ступінь підготовки бійців і що дає більший реалізм чим стрілянина холостими патронами. Так народи-лася MILES (Multiple Integrated Laser Engagement System), також відома як Engagement Simulation System (ESS) Система була випромінювачами закріп-лені на стовбурі бойової зброї і інтегровану в амуніцію систему датчиків і електроніку. В даний час армійські лазерні імітатори тактичного бою випус-каються трьома основними виробниками: шведським SAAB, американським Cubic і швейцарським RUAG ; існує також російська модифікація 9Ф838 но-восибірського виробництва і танкова модифікація КОТЛАС (Білорусь). Сис-теми лазерної імітації тактичного бою на даний момент є основним засобом профільного навчання військовослужбовців країн НАТО.

Історія лазертагу почалася в 1977 р., коли американець Джордж Картер III після поглядання «Зоряних воєн» придумав нову гру, спочатку названу «Photon». «Фотон» з'явився родоначальником всіх сучасних лазертагів, задавши як загальну концепцію гри, так і її стиль.

Найбільш поширеними на території СНД є лазертаг-системи «Q-Zar» (гравці, озброєні «лазерними» пістолетами, проводять бої в спеціально обладнаному «футуристичному» лабіринті) і російська «Атака», а також устаткування «ACULA».

Пейнтбол

Лазертаг (від англ. laser — лазер, і tag — влучна), або лазерний бій, — що відбувається в реальному часі і просторі активна гра, суть якої полягає в поразці гравців пострілами з маркера – пневматичної напівавтоматичної рушниці, зарядженої кульками з фарбою. При попаданні в гравця кулька розбивається і залишає яскраву пляму. У секунду можна зробити до 9 пострілів. Кульки з фарбою екологічно чисті: рослинна фарба легко змивається водою з одягу, желатинова оболонка розчиняється.

Щоб пограти в пейнтбол, достатньо приїхати на полігон відповідного клубу. Там відразу переодягаєтеся в захисний камуфляж і рукавички (пальці - самі хворі місця), інструктор проводить інструктаж, і вперед — в бій. Основні правила пейнтболу - не знімати захисну маску на ігровому полі і в пристрілювальних зонах; не стріляти в зайчиків, білочок, пташок, суддів і уражених гравців; не стріляти в супротивника з відстані менше 5 метрів; не стріляти у відкриті ділянки голови. На полі забороняються рукопашні розбирання.

Пейнтбол з'явився і сформувався не тільки, як один із способів проведення дозвілля, але і як спорт. На сьогоднішній день в світі не проходить тижня, щоб не проходило більш менш крупного змагання з пейнтболу.

Розвиток пейнтболу в Росії просувається з скрипом, але створена Російська Федерація Пейнтболу, виходить журнал «Пейнтбол», проводяться круп-

ні і дрібні змагання. З 2001 року почали проводитися дитячо-юнацькі змагання.

Страйкбол

Страйкбол (англ. Airsoft) — командна військово-тактична спортивна гра по суті пейнтбол, що нагадує, або хардбол. До гри допускаються психічно здорові громадяни з 18 років. У даній грі використовується пневматична зброя, що стріляє кульками діаметром 6 мм і 8 мм з енергією снаряда не більше 3 Дж. Куля зроблена з безпечної для екології пластмаси і володіє масою від 0,12 до 0,43 грама. У Росії така зброя називається «М'яка пневматика».

На відміну від пейнтболу і лазертагу, страйкбол не є спортом, оскільки обов'язок фіксації попадань в нім повністю лежить на «убитих». Проте вже зараз проводяться спортивні страйкбольні ігри, де команда суддів стежить за виконанням правил. У поєднанні з повною зовнішньою схожістю зброї і обмундирування бійців з бойовими це приводить до специфічної атмосфери гри.

Страйкбол зародився в післявоєнній Японії для навчання поліцейських формувань поводженню із зброєю, оскільки вогнепальна зброя була заборонена. Перша в Росії гра була проведена 13 липня 1996 року членами клубу військово-історичної реконструкції «Московський драгунський полк».

Проводяться наступні види ігор:

«М'ясо» (локальна гра). Зазвичай такі ігри проводяться по вихідних, коли більшість тих, що грають не зайняті. Просто обмовляється місце проведення гри, на гру приїжджають всі охочі, після приїзду всіх ділять на дві або більш за сторони і грають за якимсь довільним сценарієм. Учасники гри — зазвичай страйкболисти з якогось одного регіону, іноді ще і страйкболисти довколишніх регіонів.

Офіційні ігри. Це перш за все щорічне Відкриття і Закриття сезонів, а також деякі інші тематичні ігри під егідою однієї з регіональних організацій. На такі ігри зазвичай приїжджають гравці з багатьох міст, часто і з інших

країн. Загальна кількість тих, що грають може досягати декількох тисяч. Якщо організатори мають фінанси в достатніх кількостях і зв'язку в різних силових структурах, то на гру може притягуватися військова техніка: вантажівки, бронетранспортери, водний транспорт, і навіть вертольоти.

Ролеві ігри зі застосуванням м'якої пневматики. Вони проходять по правилах, що відмінні від правил страйкболу. Проте іноді проводяться повноцінні страйкбольні ігри з елементами ролевих ігор.

MILSIM (англ. MILitary SIMulation – «військова симуляція»), тобто це різновид ігор, які максимально наближені до реальних умов. Основними принципами подібного типу ігор є: одне життя на всю гру, обмеження з боекомплекту, строгий відбір учасників. У різних країнах і регіонах правила ігор MILSIM можуть сильно відрізнятися, існує безліч варіантів правил. У Росії і Україні найбільш поширені правила ARW.

В основному страйкбольні організації організовані за регіональною ознакою. У Москві з кінця 2004 року існують дві організації: Асоціація і Рада командирів. У Раді командирів полягають команди, гравці яких цікавляться іграми, максимально наближеними до реальних військових дій. Гравці Асоціації перш за все цінують комфорт і вважають, що страйкбол — це раніше всього хобі.

В Україні і Молдові з 2002 року діє «Федерація страйкболу», а магазин Мілітарист організовує великі ігри під Києвом. у 2009 році відкрилася громадська організація «Асоціація страйкбола».

У Білорусі діє Республіканське спортивне суспільне об'єднання «Страйкбол». Під егідою цього об'єднання проводяться ігри, багато хто з яких відвідує гості з сусідніх країн — Росії, України, Польщі, Литви, Латвії. Правила гри і інші організаційні моменти визначаються Радою Командирів (РК), до якої входить більше 20 команд зі всієї країни. Проводяться ігри Відкриття, Закриття сезону, «Ураган», «Еволюція», «Протистояння», «Наркотрафік», рейдові ігри. У Бресті під керівництвом клубу Тріал проводяться ігри «Фор-

теця: Бойова тривога», «5-й форт», щорічна зимова гра «Чорний транзит». Страйкбол вельми серйозно розвинений в Гомелі (команда «Штрафбат»).

Розділ 2.

РОЗПОВСЮДЖЕННЯ СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ В СВІТІ (НА ПРИКЛАДІ ГРЕЦІЇ ТА ТУРЕЧЧИНИ)

2.1. НАЗЕМНІ ВИДИ СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ

Відпочинок в горах. Греція і Туреччина – це гористі країни, оскільки вона зайнята більш ніж 300 скелястими масивами, що змінюються по піднесеності. Гори Пінда – основний гірський ланцюг і формують основу материкової частини Греції, що тягнеться через центральну Грецію в Пелопоннес і Острів Крит. Більшість островів по Егейському морю – що фактично є вершинами гір, які тепер знаходяться під водою, а колись були сухопутною смугою, що зв'язувала материкову Грецію і Малу Азію. Грецькі гори – добре відомі своєю різноманітністю, пейзажами з винятковою красою і унікальними лісами, багато з яких займають місце серед найстаріших природних лісних масивів в Європе. Завдяки багатій флорі і фауні багато лісів Греції є частинами Національних парків і захищених територій, у той час коли тоді як в результаті інфраструктури, розвиненої за минулі десятиліття, вони складають сьогодні ідеальне місце для зимового і альпійського туризму. За минулі десятиліття у жителів Греції підвищився інтерес до лижного спорту. На сьогодні 19 лижних курортів діють на материковій частині Греції, їх інфраструктура повністю відповідає сучасним стандартам. Багато з цих гірськолижних курортів пропонують програми для новачків і для лижників проміжного рівня, таким чином, перед відправленням слід зв'язатися з готелями на обраному курорті і з'ясувати, які послуги надаються на тому або іншому курорті.

Простий пішохідний туризм відрізняють від сходжень на гірські масиви. Перший вид відпочинку припускає ходьбу на мінімальну відстань – 5 км. по ландшафту із змінною висотою. Останній залучає відстані до 15-20 км., проходження яких вимагає наявності спеціального устаткування, особливо протягом зимового сезону. Гірський піший туризм може бути здійснений на будь-якій горі Греції і Туреччини. Головна особливість – відмінність в підне-

сенні, з яким можна зіткнутися уздовж маршруту, який може досягти 500-600 м.

Спортивні змагання. Греція, країна, де Олімпійські Ігри зародилися, ідеальна для розвитку спортивних змагань, а також для проведення спортивних змагань (спортивний туризм). Протягом минулих десятиліть значні спортивні події в багатьох видах спорту (світові чемпіонати, європейські змагання, важливі міжнародні турніри і так далі) були організовані і проведені в Греції, досягаючи вищої крапки, звичайно, на Олімпійських Іграх 2004 року в Афінах. Ці спортивні події значною мірою посприяли будівництву багатьох сучасних великих або менших спортивних центрів, стадіонів і навчальних центрів для широкого діапазону спортивних змагань по всій Греції, де у і місцевих жителів, і відвідувачів країни є можливість зайнятися їх улюбленими видами спорту: від легкої атлетики, футболу, волейболу і баскетболу до тенісу, гольфу, плавання або занять віндсерфінгом. Крім того, багато готелів надають спеціальні спортивні послуги своїм клієнтам (баскетбол, волейбол, теніс, гольф, водні спортивні змагання тощо). Інформатори готелів можуть надати аналітичну інформацію щодо видів спорту, якими можна зайнятися в тому або іншому готелі або поблизу.

Геоморфологія Греції і Туреччина придатна для того, щоб провести різноманітні заходи, які всі разом названі «надзвичайні спортивні змагання».

Останнім часом міський спосіб життя, що швидко змінюється, має тенденцію примушувати людей шукати все більш і більш інтенсивні і захоплюючі заняття протягом вільного часу. Тільки надзвичайні спортивні змагання можуть досягти цього в найкращий спосіб, без створення небезпеки для життя.

В останні роки багато надзвичайних **спортивних шкіл** були також організовані в Греції. Вони пропонують досвідчених викладачів і відповідне устаткування, так, щоб фактично кожен міг взяти участь в цих діях, звичайно залежно від своїх навиків і рівня придатності.

Тому дуже легко для майже кожного брати участь в таких діях, зв'язуючись з агентствами, схваленими НАТТА (грецька Асоціація Подорожив і Бю-

ро подорожей). Ці агентства можуть дати новачкові належну інструкцію і устаткування, так, щоб перший контакт з цим типом спортивних змагань був приємний, і можна було відчути, що адреналін рухається з першого моменту, без будь-якого компромісу в безпеці.

Що стосується досвідченішого на надзвичайних спортивних змаганнях, вони можуть просунути навіть далі, досягаючи їх природних меж, покращуючи їх техніку і, завжди в безпеці, наближаючись ближче до природи і знайомлячись з місцями, які вони ніколи не могли бачити ніяким іншим способом.

Джип-сафарі

Знайомство із звичаями і життям сільських жителів турецьких сіл за кермом джипу «сузукі» пропонуємо Вам в запаморочливій подорожі. День почнеться на типовій турецькій фермі, де Ви покуштуєте чаю. Після недовгого чаювання Ви зупинитесь на залізничній станції Чамлик. Точкою захоплюючого старту будуть гори, звідки і починається справжнє сафарі. Дорогі, які Вам належить подолати знаходяться не в кращому стані, проте це зробить Вашу подорож таким, що більш захоплює. Обід Вас чекатиме в старому гірському селі на лоні природи. У перебігу дня Ви випробуєте масу приємних відчуттів. Дика природа, прекрасні гори, справжнє турецьке село, де Ви познайомитеся з побутом, традиціями і кухнею цього краю, буде приємним і пам'ятним спогадом, якщо найцікавіші моменти подорожі Ви запечатайте на декількох фотознімках.

Спортивне орієнтування

Після того, як в 1961 році на Конгресі в Копенгагені була організована Міжнародна Федерація Спортивного Орієнтування (ІОФ), одним з головних завдань ІОФ стало уніфікація вимог до спортивних карт, зокрема вимоги до масштабу, і систематизація умовних топографічних знаків. Тому одним з перших був створений комітет з підготовки єдиних міжнародних правил змагань. На наступному конгресі ІОФ в 1963 році в Лейпцігу був затверджений Статут Федерації, а комітет з підготовки правил перетворений в технічну ко-

місію. На даний момент (2009) членами ІОФ є 70 країн,[8] включаючи такі, здавалося б далекі від спортивного орієнтування країни, як Мозамбик, Монголія або Індонезія.

З різною періодичністю Чемпіонати Світу проводилися на чотирьох континентах (у Європі, Австралії, Америці, Азії) і більш ніж в 15 країнах: 2007р. – Україна, Київ; 2008 – Чехія, Оломоуц; 2009 р., 18-23 серпня – Угорщина, Мішкольц; 2010 – Норвегія, Тронхейм; 2011 – Франція, Савойя; 2012 – Швейцарія, Лозанна.

Перший Чемпіонат світу по спортивному орієнтуванню на лижах відбувся в 1975 році у Фінляндії, а перший Чемпіонат Світу по спортивному орієнтуванню на велосипедах відбувся в 2002 у Франції.

Переможцями Чемпіонатів Світу по спортивному орієнтуванню ставали спортсмени Норвегії, Швеції, Фінляндії, Угорщини, Болгарії, Швейцарії, Чехії, Росії, Італії[19], України, Данії, Франції, Австрії, Німеччини, Великобританії і Австралії. Проте по загальній кількості завойованих медалей домінування «великої четвірки» — Швеції, Норвегії, Фінляндії і Швейцарії — безперечно. Швейцарка, мати четверо дітей Вроні Кеніг-салмі у віці 39 років завоювала срібло на ЧМ 2008 в Чехії.

У Чемпіонатах світу з **рогейну** в 1992– 2009 рр. прийняли участь більше 330 команд із різних країн: Чехія, Нова Зеландія, Канада, США, Австралія, Бразилія, Естонія, Німеччина, Гонконг, Ірландія, Ізраїль, Японія, Латвія, Фінляндія, Норвегія, Росія, Південна Африка, Швеція, Україна, Малайзія, Шотландія, Уельс, Іспанія, Англія, Швейцарія, Австрія, Данія, Франція, Угорщина, Литва, Польща, Словаччина, Нідерланди, Румунія, Папуа - Нова Гвінея. У цьому році відбудуться чесько-німецький чемпіонат (27-28 червня 2009, Чехія), Сетанта рогейн (18-19 липня 2009, Ірландія), Латвійський чемпіонат (25-26 липня 2009, Курземе, Латвія)

2.2. ГІРСЬКІ ВИДИ СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ

Гірські лижі. Хоча прихильники зимового спорту знають, що у Греції є величезний потенціал для альпійського туризму, але тільки в недавньому минулому, спільними зусиллями було виявлено природні активи бездоганних гір, виняткових пейзажів й ідеальних погодних умов, щоб перетворити країну на популярне місце для зимового туризму. Майже 4/5 країни займають гори. Фактично, Греція – найгористіша країна у Європі. І у більшості гірських курортів є представницька висота в межах від 1400 до 2400 м. Сніговий покрив, що тягнеться по всій країні, починаючи з гори Олімп до експансивних ділянок гірського ланцюга Пінда (яка тягнеться з Епіра, через Пелопонес, до Острова Крит) став улюбленим зимовим місцем для сноубордерів, любителів природи, сімей, лижників і наречених, які мчать до гір, щоб пережити сніжну пригоду і добре провести час. Сезон снігу починається з грудня і триває до березня.

Дикі гірські схили, що купаються в м'якому білому снігу, дерев'яні будиночки, розташовані на схилі гори, захоплюючі пейзажі приваблюють все більше туристів до лижних курортів у Греції. Перевага вартості грецьких схилів перед їх Північними європейськими копіями полягає головним чином в тому, що більшістю з них керують муніципалітети або місцеві альпійські клуби, які працюють під наглядом грецької Лижної Федерації. Стародавні гори і їх засніжені схили також відомі своєю багатю колекцією флори і фауни. Багато з них оголошені національними парками, щоб зберегти їх унікальну біологічну варіативність. Останніми роками здійснено масштабні заходи, щоб поліпшити інфраструктуру. Інша перевага грецьких лижних курортів – різноманітність заходів для мандрівників, які вони пропонують. Більшість лижних курортів розташована поблизу багатьох цікавих історичних ділянок. Відома археологічна ділянка Delphi, наприклад, знаходиться біля гори Парнас, і багато інших курортів розташовано поблизу деяких найкрасивіших гірських сіл, які зберегли свої традиції і вважаються центрами спадщини.

Альпінізм – найпопулярніша форма пішого туризму. Зазвичай, мета альпініста полягає в тому, щоб зійти на пік. У альпінізмі відстань має невелике значення, головне – кінцевий шлях. Звичайний гірський підйом триває 7-10 годин, враховуючи спуск.

Популярність турецьких **гірськолижних** курортів росте з кожним роком, а це, у свою чергу, викликає інтерес приймаючої сторони в будівництві нових. Щорічно на гірськолижних курортах Туреччини відкриваються нові готелі, а карти гірськолижних трас доводиться регулярно оновлювати, щоб відзначити низку нових підйомників.

Гірськолижні курорти Туреччини – відносно молоді, але відсутність традицій компенсується широким набором послуг, чіткою роботою обслуговуючого персоналу і доброзичливим відношенням до гостей.

У кожному заможному турецькому сімействі обов'язково є фотографія з гірськолижного курорту, всієї сім'ї, на тлі білосніжного схилу.

Велика частина трас в Туреччині – середній складності. Гори дуже «м'які» і ідеально підходять навіть для початківців і тих, хто встане на гірські лижі вперше. До послуг відпочиваючих: підйомники крісел і бугелів, прокат лиж, спорядження і екіпіровки, снігоходів і інструкторів.

Кататися на лижах приїжджають як правило компанією або сім'ями. Поки діти зайняті в дитячому клубі при готелі, батьки можуть собі на втіху кататися на лижах, ковзанах або приймати оздоровчі процедури.

Активний відпочинок можна різноманітнити оглядом місцевих визначних пам'яток, відвідинами мінеральних термальних джерел (де обладнані купальні), шашликами в лісі і дегустацією місцевих гірських напоїв.

Незаперечна особливість всіх турецьких курортів, як літніх так і зимових, – запальне нічне життя. Дискотеки, ресторани, бари, нічні шоу – не залишать байдужими, наповнять вас новими силами і дозволять розслабитися після денного підкорення сніжних схилів.

Сарикамиш – гірськолижний центр, що швидко розвивається, на сході Туреччини, відмінне місце для сімейного відпочинку, а також для тих, хто вперше вирішив спробувати себе в спусках на гірських лижах ...

Паландокен – наймолодший гірськолижний курорт Туреччини – розташований недалеко від межі з Вірменією. Всього 2,5 години польоту з Москви, 15 хвилин на автобусі від аеропорту Ерзурум – і ви в Паландокені.

Улудаг в перекладі означає «Величезна гора», але насправді, на курорті переважають траси простої і середньої складності, що робить його найпривабливішим для сімейного відпочинку і новачків ...

2.3. Водні види спортивного туризму

Морський туризм

Багатство і різноманітність грецьких морів, нескінченні кілометри пляжів і тисячі островів, захищених морських областей, що покривають тисячі квадратних кілометрів, помірний клімат, велика кількість сонячного світла і цікавий і мінливий пейзаж, роблять Грецію ідеальним місцем для розвитку морського туризму. Це – перевага Греції, посилена і тисячами років морської традиції, і умовами, сприятливими для здійснення морських подорожей: грецькі моря вважаються безпечними, відстані між побережжям є невеликими, у той час як умови, пов'язані з силою вітру, навколишнім середовищем і морські температури, однаково сприятливі для морського відпочинку.

Розвиток морського туризму в Греції розпочався в 1960-х роках і з того часу розвивався в швидкому темпі, особливо останніми роками. Круїзні судна під грецьким прапором, організовують короткі або тривалі круїзи до грецьких портів і портів інших країн Східного Середземномор'я, складають більш ніж 160000 одиниць GRT і мають сумарну потужність більш ніж 10000 пасажирів. Грецькі порти також відвідуються круїзними судами під іноземними прапорами, які щорічно привозять в країну морським шляхом більше 500 тисяч пасажирів.

Круїзи

Греція – ідилічне місце для нетривалих і тривалих круїзів, оскільки ця країна має багато островів і портів, які туристи можуть відвідати, а також в

Греції ідеальний клімат і приємні умови для подорожі майже весь рік. Крім того, круїз по грецьких морях дасть туристові можливість відвідати важливі археологічні ділянки, унікальні церкви і монастирі, пам'ятники новіших історичних періодів, надзвичайно цікавих музеїв і традиційних поселень і сіл. Крім того, Греції притаманна природна краса в багатьох областях країни. Є багато грецьких компаній, а також іноземних агентств, які організують круїзи по грецьких морях і до грецьких островів.

У морському туризмі існують три види послуг:

— *Флотилія (Flotilla)*, що має справу з організацією маленького «морського флоту» з 7-8 невеликих морських судів з 6 туристами на кожному судні. Довжина таких судів, як правило, не перевищує 10 метрів. З командиром на чолі, туристи вирішують, які місця відвідати. Цьому виду відпочинку зазвичай віддають перевагу люди, що люблять море, але ще не мають попереднього досвіду щодо в такого різновиду подорожей. Він складає приблизно 15% всіх щорічних розважальних морських чартерів.

— *Bareboat*. Організація розважальної подорожі на морському судні без наявності постійної команди, той, що найняв (що узяв напрокат) судно виступає як командир корабля, а це передбачає обов'язкову наявність базових знань для виконання такої роботи. Цей вид морського туризму складає 80% загальної кількості щорічних розважальних морських подорожей.

— *Судно, кероване командою з 8-12 чоловік*. Довжина такого судна звичайно більше 15 метрів. Цей вид морського туризму складає 5% загальної кількості щорічних розважальних морських подорожей. Судна і інфраструктура Морський туризм Греції складає приблизно 0,9% загального туристичного руху. Він ще потребує тривалого розвитку, постійно удосконалюючи обладнання причалів як у столиці, так і по всій території країни. Важливо відзначити, що відповідно до останніх статистичних даних, у 1990-х роках спостерігалася тенденція зростання чартерів на 104%. Грецький професійний морський флот складається з 3250 судів, відповідно до даних Міністерства Морської

Торгівлі. Мова йде про найбільший флот у Середземномор'ї, який складають морські судна і 25% – моторні судна.

Протягом останніх років спостерігається помітне поліпшення стану грецьких пристаней, особливо в Аттіці, де були значно вдосконалені і переобладнані портові споруди і послуги, що надавалися. Були створені дві нові пристані в районі Агіос Кузьма і Стадіону Миру і Дружба, яка є прикрасою Аттики. Одночасно були переобладнані і переоснащені дві приватизовані марини на Флісбосе і в Зеа. Перетворився і вид марини в Алімосе. Зигзаг марин Аттики закінчується Мариною в районі Ліаріу і Мариною в районі Вульгмені. В цілому, в роботи щодо оновлення марин було вкладено 100 мільйонів євро. В результаті проведених робіт Марина Зеа отримала повністю новий вигляд, увійшовши до складу міської мережі Пірея. Переобладнана Марина Алімос здатна задовольняти постійно зростаючий попит на морський туризм всіх соціальних шарів Аттичного басейну. Заслуговує на увагу скоординованість зусиль, направлених впродовж останніх кількох років на поліпшення стану регіональних марин. Яскравим прикладом є Марина Льовкади, Марина Гувія в Корфу і муніципальна Марина на острові Кіс. Подібні зусилля були зроблені або робляться відносно цілого ряду марин і туристичних причалів, в основному, на островах, наприклад Марини Закинфа, Аргостолі, Ікарії, Фасоса і Родоса і причали в Карловаси на Самосе, Пломарі на Лесбосі, в Мудро, Калімосе, в Цуцуре (Іракліон), у Васи на Ітаке, в Агія Ефімія на Кефаллонії і в Катарола на Аморгосе. В рамках тієї ж програми переобладналися Марини Самоса, Хиоса і Пілоса. Метою є створення невеликої мережі марин на групах островів і, таким чином, створення нового ринку послуг. Було підраховано, що через декілька років після закінчення регіональних робіт у Греції нараховуватиметься понад 15000 морських причалів.

Яхт-тури. Здійснюючи прогулянку на яхті, ви зможете побачити всю красу Середземного моря і його побережжя. Яхта в Туреччині – судно, що нагадує невеликий одно-двощогловий парусник, але на дизельному ході. Яхту з екіпажем можна орендувати як машину: у готелі, турфірмі (дорожче) або

поза готелем у приватників (дешевше, але брати краще по рекомендації туристів, що вже сплавали). Під час подорожі у вас будуть зупинки в красивих відокремлених бухтах, де можна поплавати в кристально чистій воді і позагорати. На яхті вас пригостять смачним обідом, і ми сподіваємося, що це морська подорож надовго залишиться у Вашій пам'яті.

Яхт-тури в Туреччині різні в різних курортах. У районі Кемеру безліч турів по морю і яхт-тур по річці Манавгат. Останній проходить по руслу річки до водопаду Манавгат, де ви обідаєте і тим же шляхом повертаєтеся назад. По ходу – купання в прісній воді і загар на палубі.

Грецькі моря і узбережжя, з багатьма порівняльними перевагами, зробили яхтовий вид спорту дуже популярним і серед греків, і серед іноземних туристів. Подорож у спокійних грецьких водах, самотійно або на спеціальній круїзній яхті, пропонує вам можливість проплисти серед надзвичайно красивих груп островів, кинути якір у природно захищених затоках із рідкісною красою природи, відвідати неприступні береги і плавати в безпечних, виключно прозорих і чистих водах.

На сьогодні в Греції 19 пристаней для яхт з 6661 місцем пропонують високоякісні послуги. Досить багато з цих пристаней для яхт були нагороджені відповідно до Європейської програми, Синім прапором. Останніми роками, грецька Національна Туристична Організація і деякі з 13 адміністративних областей країни для виконання програми створення інтегрованої мережі пристаней для кораблів і човнів, створили пристані вздовж усього грецького узбережжя; ця програма в даний час наближається до завершення. Нові сучасні пристані для яхт, порти, пристані в готелях і причали для безпечної стиковки човнів вже працюють або знаходяться в процесі завершення будівництва, щоб задовольнити потреби туристів, що приїжджають до Греції морським шляхом у найкращий спосіб і за найбезпечніших умов.

Водні лижі

Водні лижі зародилися приблизно в 1900 році завдяки групі молодих людей, які весело проводили час, граючи в озерних водах в США. Мода роз-

повсюдилася швидко, і чим потужніші двигуни для човнів з'являлися, тим популярнішим ставав цей вид спорту. У Греції Навігаційний Клуб Vouliagmeni (в області Аттика) був першим клубом, заснованим у 1957 році, який пропонував послуги у сфері водних лиж; у 1963 році була заснована Грецька Федерація Водних Лиж з метою розповсюдження цього виду спорту по всій країні.

Водні лижі – це одне з найпопулярніших сучасних водних спортивних змагань, і для занять цим видом спорту не потрібно проходити спеціальний курс навчання. На всій території Греції є приватні школи, які працюють на організованих пляжах або є частиною інфраструктури великих готелів.

Вітрильний спорт – це спорт, нерозривно пов'язаний з греками впродовж усієї історії цієї країни, завдяки сторіччям навігаційних традицій. Сьогодні це – одне з найпопулярніших спортивних змагань, і тисячі греків займаються вітрильним спортом систематично (професійно або на рівні хобі), використовуючи всі типи вітрильних човнів. Надається інформація про цей вид спорту в Греції, вимоги і процедури, необхідні для участі в спеціальних програмах навчання.

Віндсерфінг

Для занять цим видом спорту не потрібна спеціальна фізична підготовка, принаймні, на початку, найважливіша частина – це правильне управління технікою. Крім того, що цей вид спорту є популярним серед простих греків, він також є Олімпійським видом спорту. Віндсерфінг також є професійним спортом з 1985 року, а також показовим спортом, окрім показових демонстрацій з віндсерфінгу, проводяться також змагання у внутрішніх областях Греції, де необхідні умови створені штучно. Оскільки погодні умови в Греції ідеальні (помірний клімат, вітри тощо), популярність цього виду спорту значно збільшилася, все більше греків займається віндсерфінгом систематично. Дійсно, останнім часом європейські і світові змагання (турніри), деякі з яких займають місце серед найважливіших міжнародних подій, проведені в різних частинах країни протягом літа. На більшості організованих пляжів країни є

можливість зайнятися віндсерфінгом або відвідати уроки, які проводяться досвідченими викладачами.

Показово, що деякі з місць, де можна зайнятися віндсерфінгом, згадані нижче, відомі далеко за межами Греції: – в Аттиці Анавіссос, Варкіза, Лаврію, Лутса, Рафіна, Шиніас і Галазія Акті; острів на Кикладах, острів Міконос (Ftelia і Kalafatis), острів Наксос (Aghios Georgios і Mikri Vigla), острів Іос (Mylopotas), острів Санторіні, і ін. – Додеканес: острів Родосс (Trianda, Fanes, Prasonissi і Theologos), острів Карпатос (затока Диявола), острів Кіс, і ін. – Патри (Peloponnese): Дрепано і Zacharo; – Іонічні острови: острів Лефкада (Vassiliki), острів Закинтос; – острів Крит; – острови Спорад: Skiathos; – Македонія: префектура Фессалоніків (Aghia Triada і Nea Michaniona і на озері Волві), Халкідікі (Сонячний Берег).

Дайвінг

Особлива чистота і багатство грецьких морів є додатковим приводом, який привертає тих, хто бажає досліджувати і вивчати прекрасний чарівний підводний мир Греції. Із засобів для дайвінга в Греції дозволено використання тільки маски (хоча для дайвінга зазвичай застосовують не тільки маски для підводного плавання, але й балони із стисненим повітрям), але резервуари із стисненим повітрям, заборонені для використання в областях з підводною старовиною. У Греції діє безліч шкіл дайвінга за спеціальною ліцензією Грецького Міністерства Комерційного Морського Використання. Всі аквалангісти зобов'язані виконувати і дотримуватися інструкцій і обмежень. Підводні дії з устаткуванням для дайвінга дозволені від сходу сонця до заходу. Заборонені: лов риби устаткуванням для підводного плавання (за допомогою списа або за допомогою спеціальних пляшок); фотографування, видалення або перевезення старовинних предметів; використання або наявність (на судні) спеціального устаткування для пошуку старовинних предметів.

Навчання зазвичай проводиться в басейнах готелів і клубів. Інструктори і устаткування є не у всіх чотиризіркових готелях і точно відсутні в трьох зірках. Але їх завжди можна знайти в сусідньому готелі на пляжі в центрі во-

дних видів спорту. Після басейну Вам дадуть поплавати біля берега. Спуск у воду проводять з причалу або з катера. Для тих, що уміють організуються вилазки на острови. Курс 4-х денного навчання з міжнародним сертифікатом приблизно 300 дол., день на катері з інструктором – 70 доларів на персону.

Кемер для дайвінгу переважає інші місця відпочинку. У Сиді, Аланії і Белекі взагалі дивитися нічого. Бельдібі – маленьке містечко, розташоване між Кемером і Анталією, на вузькій смузі берега між Тороськими горами і Середземним морем. Це найзеленіший район Туреччини з кам'янистими пляжами і живописними горами. Відразу за пляжем готелю Velsoy починається сосновий ліс, а вдалині підносяться вершини гір. Готель Velsoy класу 3*+ відрізняється зручним розташуванням, хорошим обслуговуванням і затишком. На території готелю розташований пляж, басейн, магазини, – це свій замкнутий, самодостатній мир. Тут можна відмінно провести вихідні, відпочити і отримати нові враження від занурень в Середземному морі.

Рафтинг

Рафтинг – це сплав по гірських річках на каное, надувних човнах і плотах. Рафтинг це рідкісна можливість відкрити для себе красу дикої природи, випробувати свої сили, подолатися із стихією.

У Туреччині ви робите це в умовах повної безпеки. Задоволення отримують всі: від завзятого спортсмена до в'ялого чайника. Вік побачених рафтингістів від 4 до 100 років. Спуск може проводитися в одно-двомісному каное, 4–12 місцевому надувному човні і 10–20 місцевих гумових плотах. Вартість рафтингу 30-50 доларів на людину, дітям знижки.

Рано вранці виїзд з готелю, невеликий інструктаж і екіпіровка на місці старту, спуск по гірській річці із зупинками для відвідин водопадів і інших цікавих місць, стрибки з скель у воду (за бажанням), скроплення інших рафтів. Обід із смаженою на ґратах фореллю в ресторані, що несподівано з'явився, на березі. Продовження спуску в такому ж режимі до місця фінішу, де вас чекає автобус з речами. Трансфер в готель.

Ради: якщо ви обмежені в часі або засобах і не можете зробити вибір між екскурсіями (Аквапарк, яхта або рафтинг та ін.), то схийайтеся до останнього – не пошкодуєте; врахуйте – вода не тепла, сонце пече, промокаєте наскрізь і взуття у вигляді пляжних шльопань має звичай плисти без вас.

Джет-бот. Екстрим набуває всього велику світову популярність і популярність. Адже джет-бот по річці можна покуштувати лише в чотирьох країнах – в Новій Зеландії, США, на островах Фіджі і, з недавньої пори, – в Туреччині. Ті ж невтомні ізраїльтяни, що привезли до Туреччини рафтинг, побачили в Новій Зеландії розвагу покругіше – джет-бот. Це такий місткий катер з дуже маленьким (10 сантиметрів) осіданням і дуже могутнім водометним двигуном. На Фіджі мати такий катер не більш екзотично, ніж в Китаї – велосипед. Тому і водити його вчать з раннього дитинства. Джет-ботові капітани, що виростили, не знають страху і управляють своїми кораблями граючи.

Суть заходу в наступному: вас садять в катер, надягають жилет і велють триматися за поручень. У одну секунду катер зривається з місця і починає виробляти немислимі віражі на гірській річок серед каньйонів і божевільної природи. Посудина б'ється, як тріска, трохи врзаючись в навколишні скелі. Після чого лягає на курс і на неймовірній швидкості мчить по річці, то насилу протиснувшись між прямовисними стінами величезної ущелини, то (у непрохідних місцях) пролітаючи над водою.

У цьому турі ви побачите неповторну красу гірської річки, по якій мчатиметеся на моторному човні на скаженій швидкості. Ви зможете зробити незабутні фотографії вітру, фонтану бризок і спотворених від щастя осіб ваших попутників в оточенні екзотичної природи.

2.4. ПОВІТРЯНІ Й ЕКСТРЕМАЛЬНІ ВИДИ СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ

Екстремальний туризм

Туреччина є «скарбом» для любителів екстремального туризму. У Туреччині є прекрасна можливість зайнятися дайвінгом, дивовижний підводний мир з його мешканцями принесе Вам масу незабутніх відчуттів і емоцій.

Дайвінгом в Туреччині можна займатися двома способами: 1) Якщо у Вас є міжнародний сертифікат, Ви можете попросити дозвіл у місцевих властей на занурення в різних, спеціально відведених для дайвінгу місцях; 2) На курорті Ви можете приєднатися до дайвінг-клубу, і тоді дозвіл на занурення не потрібний.

Місць для занурень неймовірно багато. Найпопулярніший по праву вважається Бордум. Бордум є ласим шматочком для дайверів. Його незвичайні печери з різноманітними рифами створюють відчуття занурення в казку! Острови Карги і Кечек ідеально підходять для макрофотографування. На шляху до островів знаходиться прекрасний підводних риф. Острів Чатал є улюбленим місцем любителів підводної археології. Тому тут знаходиться єдиний в світі музей підводних скарбів.

Займатися дайвінгом в Туреччині можна круглий рік! Взимку температура приблизно +6–13°C, а влітку +33°C.

У Туреччині велика кількість річок, що дає поштовх до розвитку водних видів спорту. Однією з улюблених розваг екстремальних є рафтинг. За всією екстремальністю рафтинг здійснене безпечним навіть для маленьких «мисливців» за гострими відчуттями.

Популярне місце любителів рафтингу – гірська річка Даламан. Річка відноситься до III категорії складності з множиною порогом і бурхливою водою. У рафтинзі є категорії складності від R-1 до R-6. Для любителі тих, що здійснюють сплав з інструктором, саме інструктор вибирає категорію складності. Остання категорія складності виконується тільки в злагодженій команді і за наявності сертифікату класності. Сплав може здійснюватися в 10-20 місцевих гумових плотах, 4-12 місцевому надувному човну або однодвомісне каное. Перед початком сплаву проводиться інструктаж, видається спорядження.

Параглайдінг

Параглайдінг (політ на параплані) – це щодо молодий вид екстремального туризму, проте це не впливає на його популярність. Параглайдінг – від-

мінна можливість поглянути на землю з висоти пташиного польоту. Для цих цілей чудово підійде гора Бабадаг. З її 1950 метрів висоти відкривається запаморочливий вигляд на блакитну лагуна Олюденіз, яку мало не порівнюють по красі з чудом світу. Це одне з самих кращих місць для тандемних польотів. Це мрія всіх початківців і любителів крутого пілотажу. В осені сюди злітаються параглайдисти зі всіх кінців світу.

Перед початком проводять інструктаж, оформляється страховка. До зльоту видається рація, спец форма (каска, черевики). Якщо ви професіонал, то на підставі сертифікату видається параплан. Але якщо ви любитель і хочете спробувати «політати», то це не проблема: вас просто пристібають ремнями до пілота, який знаходиться ззаду. Політ починається з синхронного розгону і зльоту з вершини. З цієї миті можете насолоджуватися польотом! Руки вільні, і Ви можете знімати фотоапаратурою, а з берега за польотами стежать рятувальники. Політ триває 50 хвилин.

2.5. СУЧАСНІ НАПРЯМИ ДОСЛІДЖЕНЬ ЗІ СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ

Heather J. Gibson (США) аналізує спортивний туризм в аспекті світових зв'язків, звертаючи увагу на те, що за останні десять років в індустрії туризму посилилася спеціалізація, різні ринкові аспекти представляють екотуризм, традиційний і спортивний туризм. Спортивний туризм не схожий на інші туристичні ніші, він унікальний тим, що створює зв'язок між двома великими індустріями: спортом і туризмом, між двома базами знань спорту і туризму. Автор підрозділяє спортивний туризм на два рівні - події світового значення (Олімпійські ігри, Кубок світу по футболу та інші) і регіональні мега-соревновання, такі як міжнародні тури по гольфу, тенісу, лижам, крикету, регбі та інші, із зміною місць (країн) проведення змагань. За останні три роки уряду багатьох країн пропонували різні ініціативи для висунення своїх країн як місць залучення спортивних туристів, як господарі найбільших спортивних подій.

Помітною подією у вивченні спортивного туризму стала конференція 2001 р., минула в університеті Luton (США). Ця конференція не тільки звела разом дослідників спортивного туризму, але також допомогла створенню сервера спортивно-туристичних послуг, який, як очікується, розширюватиме інформованість усесвітнього співтовариства. На думку Gibson, сьогодні потрібно досліджувати: процес інтеграції літератури по спорту і туризму, ініціативу міждисциплінарних інститутів. Це вимагає збору даних на національному і регіональному рівнях і об'єднання робіт спортивних і туристичних дослідників. У 1999 р. було проаналізовано 84 учбових програми по спортивному туризму Англії, США, Бельгії, Австралії, Південної Кореї і Канади. Виявилось, що в багатьох учбових закладах спортивний туризм знаходиться усередині модулів учбового курсу і ряд учбових закладів мають програми для аспірантів по спортивному туризму (привласнюють вчений ступінь). Учбові заклади, що пропонують спортивний туризм, як правило, мають відділення: фізичного виховання, туризму, лікарняний, спортивного менеджменту і рекреації. Одним з перших світових проектів по обміну такими програмами став проект між двома університетами США і трьома європейськими університетами (Англія, Фінляндія, Франція). Ініціативи по спортивному туризму спонсоруються Канадо-європейским Суспільством Програм по Кооперації Вищої Освіти. Починаючи з 2002 р. студенти з Канади і Європи матимуть можливість навчатися по досвідчених програмах в цих інститутах. Також в цих інститутах працюватимуть тритижневі курси інтенсивної підготовки і вестися дистанційне навчання через інтернет.

Цікава робота проводиться тринадцятьма країнами Європи (Чехія, Данія, Фінляндія, Франція, Ірландія, Італія, Нідерланди, Португалія, Іспанія, Словенія, Швеція, Швейцарія і Англія) в рамках проекту Compas. З 1997 р. під патронажем Ради Європи збираються, класифікуються і аналізуються статистичні дані по кількості тих, що займаються фізичною культурою і спортом в країнах Європи. За цей час проведено три робочі зустрічі в Глазго (1997 р.) і Римі (1999 і 2002 рр.). На останній зустрічі обговорені методики збору і аналізу

даних, проведено порівняння основних показників залученості населення в сферу спорту, проведена презентація інтернет-сайту і намічені перспективи моніторингу участі населення в заняттях спортом. Mr. Bruno Rossi Mori (Італія, Національний олімпійський комітет Італії) зупинився на основних результатах дослідження. Дані по кількості населення, що займається спортом, що часто перевищують 40% від загальної чисельності населення, не йдуть ні в яке порівняння з вітчизняними показниками (у Москві - що 7% займаються). Особливо виділяються такі країни, як Фінляндія, Швеція і Англія.

Професор Paul Vuolle (університет Ювяскюля) аналізує показники, що характеризують мотиви участі дорослого населення Фінляндії в п'яти видах фізичної активності, що віддаються перевага:

- лижі (крос): заміська прогулянка (20%), спілкування з природою (14%), легкість занять (або доступність занять) (8%), розслаблення, зняття напруги (7%), фізична підготовка (6%), приємне проведення (6%) часу, різноманітність (6%);

- піші прогулянки: заміська прогулянка (22%), зняття напруги (12%), спілкування з природою (8%), фізична підготовленість (8%), регуляція ваги (6%);

- плавання: приємне проведення (14%) часу, різноманітність (13%), привабливість води (13%), легкість заняття (9%), зняття напруги (7%);

- повільний біг: зняття напруги (19%), заміська прогулянка (14%), регуляція ваги (10%), фізична підготовленість (5%), противага роботі (5%), спілкування з природою (5%), приємне проведення часу (5%);

- велосипед: швидкість (18%), фізична підготовка (9%), заміська прогулянка (9%), подорож (9%), регуляція ваги (5%), спілкування з природою (5%), легкість занять (5%).

Цікаві показники фізичної активності населення шести європейських країн (Фінляндії, Швеції, Англії, Нідерландів, Ірландії і Італії): найбільший показник тих, що регулярно займаються - серед 16-24-річних, мінімальний - серед 45-49-річних і серед населення старше 62 років. Проте у Фінляндії піс-

ля 49 років і в Швеції після 62 спостерігається зростання чисельності тих, що займаються.

Актуальна тематика, що стосується рекреаційної активності підлітків, розробляється французькими фахівцями (Hamza Rota Biesdorf Radia). Окрім виявлення, трансформації, створення нових форм послуг, їх адаптації до сучасних маркетингових умов особливу увагу автори приділяють питанням безпеки при заняттях підлітків.

Розділ екології на 11-му Європейському конгресі із спортивного менеджменту був представлений доповіддю *mr. Mike Collins* (Великобританія), присвяченим проблемі шуму. Багато сучасних видів активного відпочинку населення, наприклад водні лижі, водні мотоцикли, моторні човни і ін., створюють небезпеку (погіршують умови) для відпочинку в національних парках, заміських зонах відпочинку. Автор розглядає види спорту особливо небезпечні з погляду створення підвищених шумових показників, розглядає нормативні акти, що регламентують шумові рівні (межі).

Mr. Girginov Vassil (Великобританія) намагається оцінити ефективність діяльності ринково орієнтованих спортивних організацій. З цією метою вивчаються такі чинники діяльності організацій, як: збільшення (посилення) диверсифікації джерел доходу (суспільний, комерційний, гранти, послуги, які часто спричиняють за собою специфічні вимоги); зростання свідомості ефективності їх ринкової орієнтації. Завдання полягає в тому, щоб з'ясувати, яку дію надає ринкова орієнтація на функціонування спортивних організацій, їх членів і найнятих робітників, а також які ключові чинники впливають на взаємини спортивних організацій ринково орієнтованих і організацій напівкомерційних неприбуткового сектора. Очікується, що такий підхід до оцінки діяльності сучасних спортивних організацій дозволить розробити корисні рекомендації по підвищенню ефективності роботи громадських і комерційних спортивних організацій. В даний час обговорюється можливість розширення даної тематики шляхом проведення подібного дослідження в чотирьох країнах - Великобританії, Болгарії, Росії і Латвії.

В рамках щорічних конгресів проводяться Генеральні асамблеї Європейської асоціації спортивного менеджменту, де заслуховують звіти президента і секретаря EASM, фінансові звіти, звіт редактора журналу Асоціації, обговорюються питання колаборацій з іншими Європейськими організаціями, визначаються основні напрями діяльності EASM, проводяться вибори організаційного складу Асоціації.

Основні доповіді на конгресах зроблені вченими з Великобританії, США, Німеччини, Бельгії, Португалії і Фінляндії. Головні ідеї конгресів, що простежуються у виступах, - це «стійкий розвиток» галузі без провокації соціальних конфліктів, консолідація державних, суспільних і комерційних спортивних організацій для повного задоволення фізкультурно-спортивних інтересів різних соціально-демографічних верств населення. В зв'язку з цим в Європе помітно розширюються дослідження по пошуку, створенню умов і впровадженню ефективних і доступних форм занять для населення. Удосконалюються методики і проводяться широкомасштабні моніторинги участі населення у фізкультурно-спортивній діяльності, виявляються інтереси і мотиви занять. На жаль, в Росії подібним питанням достатньої уваги не приділяється, зокрема вона не приймає участі у відповідному європейському проєкті «Компас».

Оскільки стійкий розвиток припускає сприятливу екологію, на конгресах представлений ряд досліджень по проблемах екологічної безпеки фізкультурно-спортивних занять, охорона навколишнього середовища при розповсюдженні екологічно агресивних видів спорту.

ВИСНОВКИ

За наслідками дослідження сформульовано такі основні висновки:

1. Нерідко до спортивного туризму зараховуються поїздки, які носять пасивний характер спостереження за спортивними змаганнями (футбольні фанати і інші подібні уболівальники). Ми не вважаємо цей вид туризму за спортивний і відносимо його до розряду культурно-розважального;

2. Види спортивного туризму, що включені до спортивної класифікації (пішохідний; лижний; гірський; водний, велосипедний; автомобільний; спелеологічний; парусний, кінний; комбінований — мають найбільше поширення у світі, є масовими.

3. Види спортивного туризму, що виділені як самостійні види спорту — альпінізм; водний слалом; підводний; пейнтбол, скелелазіння; спортивне орієнтування; водно-моторний; дельтапланерний спорт, парапланерний спорт, парашутний спорт, повітроплавний спорт — також поширені в більшості країн світу, але вони потребують спеціальну підготовку і спеціальне дороге спорядження, тому доступні лише для вузького кола населення.

4. Види спортивного туризму, що не включені до спортивної класифікації — екстремальні, включно гірськолижний — також доступні лише для вузького кола населення.

5. Останніми роками активний розвиток отримали наступні напрями спортивного туризму: подорожі (зокрема одиночні подорожі); екстремальний туризм; дисципліна дистанції; дисципліна дистанції в закритих приміщеннях на штучному рельєфі; короткі маршрути в класі спортивних походів.

6. По всіх країнах світу організаційна структура спортивного туризму приблизно однакова — всюди центрами розвитку спортивного туризму є некомерційні клуби туристів («турклуби»), а також хоча багато туристів займаються ним самостійно. Відносно централізовані оргструктури збереглися в колишніх соціалістичних країнах Східної Європи, в СНД, Китаї, В'єтнамі,

Кубі, де найвищим органом управління звичайно є національна Федерація чи Асоціація спортивного туризму.

7. У розглянутих нами як приклад Греції і Туреччині є умови для розвитку усіх видів спортивно-оздоровчого й екстремального туризму, що пояснюється перш за все унікальним поєднанням природних ресурсів: це тепле море, м'який і здоровий середземноморський та гірський клімат, колосальна протяжність берегової лінії, гірський рельєф з його прекрасними панорамними видами, тропічні ліси та інше. Навряд чи можна знайти в світі інші країни для порівняння.

8. Найбільше поширення у Греції і Туреччині дістали масові види спортивного туризму (перша група).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Абуков А. Х. Туризм на новом этапе: социальные аспекты развития туризма. – М.: Профиздат, 1983. – 294 с.
2. Абуков А. Х. Туризм. - М.: Профиздат, 1987. – 272 с.
3. Абукова Н.Х., Ахалая В.Б. Туризм и экскурсионное дело. Библиогр. отеч. литературы (1965-1973 гг.), Сухуми, 1975. – 212 с.
4. Ананьев М. А. География туризма. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1975. - 298 с.
5. Ананьев М. А. Туризм и его развитие после II мировой войны. – М.: Внешторгиздат, 1966. – 52 с.
6. Бабкова С.В., Обозний В.В. Географічне краєзнавство в МАН: Навчальна і пошукова робота: навч. посібник. – К.: ТОВ «Міжнар. фінанс. агенція», 1998. – 337с.
7. Борисов О.Г. Справочник: туризм, путешествия. – Одесса: ИИП, 1997. – 42 с.
8. Всемирный Экономический Форум – <http://www.weforum.org/>
9. Всетурецкий туристический справочник – <http://www.web-turkey.tr>
10. Дахно І.І., Тимофієв С.М. Країни світу: Енциклопедичний довідник. – К.: МАПА, 2007. – 608 с.
11. Деловая Турция. Экономика и связи с Россией в 2000-05 гг. // Справочники ПОЛПРЕД – <http://www.polpred.com>
12. Довгань Г.Д., Сиротенко А.И., Стадник А.Г., Страноведение: Справочник. – Харьков: Веста: «Ранок», 2007. – 480 с.
13. Електронний атлас для курсу «Економічна і соціальна географія світу, 10–11 класи» / CD-диск – ЗАТ «Інститут передових технологій», 2005.
14. Зорин И., Квартальнов В. Толковый словарь туристских терминов. – Москва–Афины: 1994. – 407 с.
15. Квартальнов В. А., Федорченко В. К. Туризм социальный: история и современность. – К.: Вища шк., 1989. – 342 с.

16. Квартальнов В.А. Иностраный туризм. – М.: Финансы и статистика, 1999. – 312 с.
17. Квартальнов В.А. Туризм: Учебник. – М.: Финансы и статистика, 2004. – 320 с.
18. Краеведение и туризм во внеклассной работе / Под ред. А.В. Зосимовского. – М.: Изд-во АПН РСФСР. – 1984. – 115 с.
19. Крачило М.П. Краєзнавство і туризм: Навч. посібник. – К.: Вища шк., 1994. – 191с.
20. Кудрявцев В.Н., Колесников А.А. Туристские сайты и соревнования. – М.: Изд-во ВЦСПС, Профиздат, 1965. – 96с.
21. Курилова В.И. Туризм.– М.: Просвещение, 1998.– 224 с.
22. Наукові записки КІТЕП: Щорічник. – К.: Укр. центр духовної культури, 2001. – Вип. 1. – 396 с.
23. Окладникова Е.А. Международный туризм. География туристских ресурсов мира. Учебное пособие. – М.-Спб., 2002.
24. Оперативно-аналитический обзор основных социально-экономических показателей Греции за 2004 год – <http://www.polpred.com>
25. Организация туризма: Учебное пособие / Под. ред. Н.Кабушкина. – Минск: Новое знание, 2009. – 632 с.
26. Основные показатели развития туризма в 2004 году / Нна русском языке. – Всемирная Туристская организация:
27. Павлов С.В., Мезенцев К.В., Любичева О.О. Географія релігій: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. – К.: АртЕк, 1999. – 504 с.
28. Пузаков Е.П., Честикова В.А. Международный туристический бизнес. – М.: Экспертное бюро-М, 1997. – 213 с.
29. Путрик Ю.С. Туризм глазами географа. – М.: Мысль. – 1986. – 160 с.
30. Сокол Т.Г. Характеристика структури туристичної галузі СРСР в 70-80-х рр. ХХ ст. / Туристсько-краєзнавчі дослідження. Випуск 1: Матеріали ІІІ Всеукр. наук.-практ. конф. Ч. 1. – К.: «КМ-Трейдінг», 1998. – с. 230-234.

31. Туризм у ХХІ столітті: глобальні тенденції і регіональні особливості: Матеріали ІІ Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 10-11 жовт. 2001. – К.: Вид-во «КІТЕП», 2001. – 235 с.
32. Уніфіковані технології туристичних послуг / За ред. В.К. Федорченка. – К.: Вища шк., 2001. – 237 с.
33. Федорченко В.К. Туризм на порозі ХХІ века// Гостиничний бізнес.- 2000. – № 1. – с. 6-11.
34. Федорченко В.К., Мініч І.М. Туристський словник-довідник. – К.: Дніпро,
35. Філософія і культурологія туризму: 36. наук. ст. – К.: Вид-во «КІТЕП», 2001. – 137 с.
36. Энциклопедия туриста / Редкол.: Е.Й. Тамм (гл. ред.) и др.- М.: БРЗ,
37. Юрківський В.М. Країни світу: довідник. – К.: Либідь, 1999. – 230 с.
38. Яценко Б.П., Любицева О.О. Об'єкт краєзнавства як ресурси індустрії туризму / Географічне краєзнавство: сучасний стан і перспективи. – Житомир: «Льонок», 1992. – с. 18-19.
39. <http://www.tourism.gov.ua/> Офіційний сайт Державної туристичної адміністрації України.
40. <http://www.world-tourism.org/> Официальный сайт Всемирной туристической организации.